

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31e JAARGANG

WOENSDAG 29 MEI 1946

No. 1516

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*J. F. ten Doesschate; N. J. Polak;
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
H. W. Lambers (Redacteur-Secretaris).*

Adjunct-Secretaris: J. H. Lubbers.

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

*Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408.*

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p.p. in Nederland f 26* per jaar. Overzeesche gebiedsdeelen en buitenland f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar. Losse nummers 75 cent.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Tel. 69300, toestel 6).

INHOUD:

	Blz.
Scylla en Charybdis door <i>Prof. Dr. N. J. Polak</i>	339
De oorzaken van de stijging van het Nederlandsch prijsniveau door <i>Ir. J. S. van Nijmegen Schonegevel</i>	340
De waardevermindering van den Nederlandsch-Indischen gulden door <i>J. E. Spinosa Cattela</i>	342
De beteekenis en de structuur der Zwitserse export-industrie door <i>A. de Wit</i>	346
Ingezonden stuk.	
De economische gevolgen van de partiële uitroeiing der Joden in Nederland door <i>Dr. S. Kleerekoper</i>	348
Aanteekening.	
Het jaarverslag 1944/45 van De Nederlandsche Bank	349
Ontvangen boeken	349
Geld- en kapitaalmarkt	349
Statistieken.	
Verkeer en Vervoer in Nederland	350
Bankstaten	351

DEZER DAGEN

wordt er op de gemeente-administraties in stilte weer hard gewerkt. De verkiezingen voor de Tweede Kamer zijn naar opzet en voor een groot deel ook naar afwerking een toonbeeld van ambtelijke efficiëncy geweest. Hier en daar had men de administratieve wanorde nog onderschat: één gemeente haalde met het aantal onverrichte kiezers

bijna een vijfde van den landelijken kiesdeeler. Toch geldt hier niet het: „aan een boom zoo volgeladen”, noch de schroom om tot volledig binnenhalen over te gaan. Veeleer heeft de kiezer in dit geval het recht om te worden geplukt. „Beschroomd ontzag bevangt mij, als ik naar U zie”, sprak Odysseus — een andere, dan dien, waarop Prof. Polak op blz. 340 van dit nummer doelt —. Wij zeggen het na, ziende op den aangezochten kabinetsformateur, die ook wel in stilte hard aan het werk zal gaan. Hetzelfde zullen ook de diverse instellingen, die zich in Nederland bezighouden met het peilen der publieke opinie, hebben gezegd, ziende op de verkiezingsuitslagen. Hopelijk doen zij hetzelfde als Minister Beel en de gemeente-administraties: in stilte hard werken tot het vinden der juiste methode.

Dit laatste kan als samenvatting voor deze geheele week gelden, waarvan de feitelijkheden voornamelijk verlengstukken zijn van de groote besluiten, in de week daarvoor genomen. De spoorwegstaking in de Ver. Staten is doorgegaan, heeft door den stilstand het land in rep en roer gebracht en is eensklaps, met omfloersten trom, van de zijde der stakenden beëindigd. President Truman, tijdelijk spoorwegdirecteur — de spoorwegen zijn onmiddellijk aan de maatschappijen weergegeven — heeft echter reeds een andere beheerdersfunctie: de staking in de koloniën is hervat. Toch krijgt men den indruk, dat zijn merkwaardige loopbaan den Amerikaanschen President meer stil doorzetten heeft geleerd, dan hem in vorige maanden werd toegeschreven. „Doorzetten” was ook het antwoord van den Engelschen minister van Buitenlandsche Zaken, Bevin, op de felle oppositie, die zijn ontruimingsplannen ten aanzien van Egypte speciaal van Churchill ontmoetten. „Doorzetten” is ook het wachtwoord van Léon Blum, wiens zegevierende en, naar Frankrijk hoopt, zegenrijke terugkomst uit de Ver. Staten vertraging ondervond. Ook de onderhandelingen, die Zwitserland voert met het Amerikaansche ministerie van Financiën om de Zwitsersehe dollarsaldi ontdooit te krijgen, loopen niet zoo vlot als eerst werd bericht. De Ver. Staten worden stugger, naar binnen en naar buiten.

Het omgekeerde geldt, gelukkig, voor de verhouding tusschen België en Nederland. Beide landen hebben moeilijkheden gemeen, al ware het thans slechts de stakingen in vitale bedrijfstakken. Doch positiever dan dat is het cultureel contact, waarnaast deze week een inhoudrijk handelsverdrag is getreden. Voor de wereldopinie — dat is de wereld, verminderd met de betrokken landen — is dit slechts een grensgeval, waarvan men het stilzwijgend passeeren kan billijken. Ernstiger is de griezelige stilte, die in en om Duitschland hangt. Prof. W. Röpke wijdt hieraan in de „Neue Zürcher Zeitung” een drietal artikelen. De quintessens van zijn betoog is, dat de wereld moet afstappen van de „collectieve schuld” van Duitschland, daar dit de anti-nationaal-socialistische Duitschers tot verbijstering en werkloosheid drijft. Een betoog, dat zich gemakkelijker laat opstellen in Zwitserland dan in een der vroeger bezette gebieden.

GROTE ONDERNEMING

met ruim 700 employé's in het Westen des lands zoekt

PERSONEELSCHEF

Leeftijd hoogstens 40 jaar. Academisch niveau, althans zeer brede algemene ontwikkeling en belangstelling voor sociale problemen vereist. Candidaten, die daarvoor in aanmerking komen zullen worden uitgenodigd voor een psychologisch onderzoek te Utrecht door de

NEDERLANDSCHE STICHTING VOOR PSYCHOTECHNIEK

Eigenhandig geschreven brieven met volledige inlichtingen, vergezeld van twee nieuwe foto's (van voren en opzij) te zenden aan Advertentie-bureau ALTA te Utrecht vóór 8 Juni a.s. met vermelding in linkerbovenhoek van brief, op foto's en envelop: ESB 4540, met daaronder naam, adres en leeftijd in drukletters.

Aan een industriële onderneming in het midden des lands is een vacature als

personeelschef

Genoemde persoon moet naast een goede algemene ontwikkeling en kennis van de sociale wetten, beschikken over ervaring en tact.

Eigenhandig geschreven brieven met nauwkeurige inlichtingen inzake opleiding, vroegeren en tegenwoordigen werkkring, vergezeld van pasfoto onder no. 269 Adv. Bureau „Gerbo“, Begijnhof 8, Utrecht.

Groot dagblad vraagt voor spoedige indiensttreding een

vrouwelijke kracht

voor het zelfstandig verrichten van Archief-, Documentatie- en Bibliotheekwerk. De voorkeur genieten zij, die een ruime ervaring hebben op documentatiegebied (decimale stelsel). Br. onder no. 487 bureau van dit blad.

NEDERLANDSCHE STICHTING VOOR PSYCHOTECHNIEK

te Utrecht zoekt voor haar staf

ACADEMICUS

ervaren in het leiding geven op commercieel en organisatorisch gebied. Leeftijd 40-50 jaar. Vlot schrijven en spreken van moderne talen gewenst. Candidaten die daarvoor in aanmerking komen, zullen worden uitgenodigd voor een psychologisch onderzoek te Utrecht, door de

NEDERLANDSCHE STICHTING VOOR PSYCHOTECHNIEK

Eigenhandig geschreven brieven met volledige inlichtingen, vergezeld van twee nieuwe pasfoto's (van voren en opzij) te zenden aan Advertentie-bureau ALTA te Utrecht, vóór 8 Juni a.s., met vermelding in linkerbovenhoek van brief, op foto's en envelop: ESB 3987 met daaronder naam, adres en leeftijd in drukletters.

R. MEES & ZONEN

Ao 1720

Rotterdam, 's-Gravenhage Delft, Schiedam
Vlaardingen, Amsterdam (alleen assurantiën)

BEHANDELING VAN ALLE BANKZAKEN
BEZORGING VAN ALLE ASSURANTIËN

AMSTERDAMSCHER BANK N.V.

KAPITAAL f 55.010.000 RESERVES f 31.500.000

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing - afschrijving van toekomstige lasten - blijvende sociale voldoening

Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

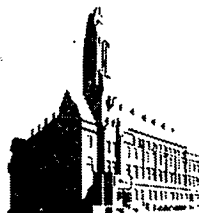
Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

gispen

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

STANDARD AMERIKAANSCHER PETROLEUM C^{IE}

Geb. PETROLEA · 's-GRAVENHAGE

SCYLLA EN CHARYBDIS.

De sirenen zingen aan beide oevers van het vaatwater. Hun zang is verlokkelijk, maar niet harmonisch; de beide koren stemmen verschillende toonaarden in. Het schip van staat nadert meer en meer de gevaarlijke zone.

De sirenen van de ene oever bezingen de vele noodzakelijke voorzieningen en tegemoetkomingen, die men van de Overheid verwacht. Bevordering van, steun aan, krachtige uitbreiding van, schadevergoeding wegens, men vulle de voorwerpen maar ad libitum in. We zijn wel verarmd, maar dat éne doel moet worden gediend. . . . Het is een opgewekt lied in majeur.

De sirenen van de andere wal bezingen in droeve toonaard de dreigende inflatie. Het is een select gezelschap, deze sirenengroep. De gehele haute-finance, vrijwel de gehele beaumonde van institutionele beleggers, is tegenwoordig, bovendien enige dragers van de economische wetenschap. Het zijn geschoolde stemmen en de compositie van het kunstwerk verraadt de meesterhand. Odysseus wil het horen.

De nota, door een zestal notoire persoonlijkheden op economisch terrein¹⁾ tot den Minister van Financiën gericht, leidt ons tot deze beeldspraak. In de nota worden de gevaren uiteengezet, die ons geldwezen, ons prijsniveau, onze nationale welvaart en dientengevolge ook de sociale orde bedreigen. De ondertekenaars der nota uiten de vrees, dat de resultaten van de geldsanering zullen worden teniet gedaan.

Na een korte van waardering getuigende inleiding geven de adressanten blijk van teleurstelling op enige punten. Zij hadden een ander stelsel van deblokking gewenst, zij hadden een vlottere creditverlening door het buitenland verwacht, zij hadden de koers van de gulden in sterling en dollars hoger gesteld willen zien. Deze punten spelen in hun verdere betoog geen rol, wij staan er dus niet bij stil.

Belangrijker zijn twee andere punten: het prijs- en loonpeil en het begrotingstekort. Het prijspeil is, naar de mening van de ondertekenaars, te laag geprojecteerd; — zij menen, dat een index van 150 ten opzichte van 1939 het richtsnoer is geweest. Een consequentie van dit te lage prijspeil is de noodzaak tot subsidiëring van het levensmiddelenpakket, welke tezamen met vele andere zware overheidslasten en hoge staatsuitgaven de Rijksbegroting zozeer bezwaren, dat aan een aanzienlijk deficit niet te ontkomen is. Dit leidt tot het fatale resultaat, dat de geldsanering tevergeefs zal blijken te zijn geschied en dat de heffingen ineens zullen worden verzwoegen door de lopende uitgaven.

De adressanten menen, dat bij een prijsniveau van het dubbele van dat van 1939 en een loonpeil van 180 pCt. van dat jaar het staatsbudget van de subsidiëring van het voedselrantsoen kan worden ontlast en de rentelast van de tot bijkans f 27 milliard (na vermogensaanwasheffing ruim f 23 milliard) aangroeiende staatsschuld naar verhouding minder zwaar zal drukken. Zij bevelen derhalve aan, dat op deze beide niveaus zal worden aangestuurd, wat de lonen betreft met vermindering van de lacunes ten aanzien van de handhaving ervan. Onder die lacunes vermelden zij in het bijzonder de hoge bezoldiging, die de Overheid zelve biedt voor nieuwe dienstbetrekkingen en die „in geen verhouding staan tot een redelijke loonvorming op de algemeene arbeidsmarkt”.

Maar zelfs bij verhoging van het prijsniveau tot 200 en van de loonindex tot 180 blijven de lasten van de Overheid overmatig zwaar. De prijsverhoging, de uitbreiding van de overheidsbemoeiing — onontkoombaar in deze herstelperiode — de vervulling van de taak in de Indische Archipel, de defensie-uitgaven en de sociale voor-

zieningen, zij verhogen alle met elkander het staatsbudget zozeer, dat de gewone staatsuitgaven zonder de dienst der staatsschuld van 14,6 pCt. van het nationaal inkomen vóór de oorlog tot 28 pCt. zullen stijgen. Met de rentediens der leningen, maar zonder de aflossing, zou dit percentage worden 37, tegen 18 vóór de oorlog. Deze zware last is naar de mening van adressanten op de duur niet te dragen.

Teneinde het fatale gevolg van chronische begrotingstekorten, ongebreidelde inflatie, te voorkomen, achten de ondertekenaars der nota het noodzakelijk, de staatsschuld drastisch te verlagen. Daartoe dienen, naar de voornemens der Regering, de vermogensaanwasbelasting en de vermogensheffing. Maar die heffingen verdwijnen in de begrotingstekorten, indien gene te laag en deze te hoog zijn. Zolang de cijfers van tekorten, schulden, nationaal inkomen en nationaal vermogen na de overgangperiode onbekend zijn, kan het tarief van de heffing niet worden bepaald. Derhalve dient de heffing te worden uitgesteld totdat einde 1947 of 1948 door verkregen evenwicht in de staatsrekening en door een bijzondere comptabele behandeling van een deel der staatsschuld een nauwkeurig inzicht is verkregen in de situatie.

De nota spreekt schattenderwijze over een bedrag van 10 milliard gulden aan staatsschuld, dat door een vermogensheffing (boven en buiten de vermogensaanwasbelasting) zou moeten worden „vernietigd”. Zulk een heffing zal menig een ondragelijke last toeschijnen. De stellers motiveren, waarom zij daarvoor niet terugschrikken; de obligatiën en schatkistpromessen, waarin deze schuld is geïncorporeerd, vormen geen reëel vermogen, maar representeren slechts vermogenswaarden, welke in het verleden reeds vernietigd zijn. Zij ontveinzen zich niet de individuele liquiditeitsmoeilijkheden, die uit zulk een zware heffing zullen voortvloeien, noch ook de bezwaren, welke de overdracht der vermogenswaarden met zich zal brengen. Zij achten de voorkoming van inflatie zulk een overwegend belang, dat zij aanbevelen voor die vele weerstanden niet te wijken.

Tot zover de verkorte weergeving van de nota. Thans enige critische opmerkingen, ten aanzien van de beide desiderata: het doen stijgen van het prijs- en loonpeil tot 200, resp. 180 en het uitstellen van de vermogensheffing.

Wat het eerste betreft, is het niet duidelijk, welke prijsindex wordt bedoeld. Verondersteld zij het niveau van de kosten van levensonderhoud. Immers, stelt men die op 200 en tegelijkertijd het loonpeil op 180, dan ondergaat het reële loon een vermindering van 10 pCt. hetgeen, vergeleken met de verarming, welke ons land heeft ondergaan, en met de daling van het nationaal inkomen, die op 25 pCt. wordt begroot, redelijk is te achten. Evenwel wordt het cijfer 200 in de nota gemotiveerd door het reken-sommetje $1,4 \times 140$, waarbij 1,4 de verhouding is tussen de pondenkoers van thans en die van 1939 en 140 de aangenomen prijsindex voor Engeland. Zou het cijfer dus betrekking hebben op de prijzen van importgoederen of de daarmede globaal overeenkomende groothandelsprijzen? Dat zou heel andere verhoudingen teweegbrengen. Volgens onze berekeningen, gepubliceerd in „E.-S.B.” van 27 September 1945²⁾ zou bij een importprijnsindex van 200 en een loonpeil van 180 de daling van het reële loon slechts 1,2 pCt. bedragen en de index van de kosten van het levensonderhoud 182.

Wil men inderdaad de kosten van het levensonderhoud opvoeren tot 200 en het loonpeil tot 180, dan veronderstelt men een importprijnsindex van ruim 300. Hoewel dit cijfer de werkelijkheid van het ogenblik niet slecht benadert³⁾, zou het toch bedenkelijk zijn, een blijvend loon- en prijspeil daarop te baseren. Tal van wereldmarktartikelen zijn

¹⁾ Prof. Dr. J. R. M. van den Brink, Tj. Greidanus, L. M. A. Thole, Mr. Dr. J. P. van Tienhoven, Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart, Prof. Mr. F. de Vries.

²⁾ „Prijzen en lonen”. Jaargang 1945, blz. 122.

³⁾ Vergelijk het artikel van Ir. J. S. van Nijmegen Schonegeve in dit nummer.

schaars, die schaarste heeft de prijzen ervan omhoog gedreven, maar die hoge prijzen prikkelen de productie, zodat eerlang prijsdalingen mogelijk zijn. De productiviteit van de arbeid in productie en distributie wordt geremd door allerlei na-oorlogse moeilijkheden als ontscholing, arbeidsconflicten, werkschuweid, verbreking van relaties, bottlenecks, e.d. Stijging van die productiviteit is te verwachten, dus daling van productiekosten en derhalve van prijzen. Hecht men het binnenlandse loon- en prijspeil vast aan te hoge buitenlandse prijzen, dan zal men straks voor dezelfde bijkans onmogelijke taak komen staan, die ook in 1931/36 onuitvoerbaar bleek: het omlaagbrengen van één verward binnenlands prijsniveau, dat de prijsdalingen op de wereldmarkt in onvoldoende mate volgt. Zowel de arbeiders, die hun nominale lonen willen gehandhaafd zien, als de ondernemers, die hun verkoopprijzen op peil willen houden, zouden zich verzetten tegen de dan noodzakelijke prijsdaling.

In dit licht beschouwd vraag men zich af, of het subsidiëren van het voedselpakket met gelijktijdig laag houden van de nominale lonen en dus van de binnenlandse werkingskosten niet de juiste politiek is, al bezwaart dit het staatsbudget. Immers, bij het ontwijken van deze licht-inflatoire Scylla ziet men in het verschiet de gevaren opdoemen van de deflatoire Charybdis. Te groter zullen deze gevaren zijn; als men te vroeg op het loonpeil 180 zou aansturen, voordat de productiviteit van de arbeid is hersteld, voordat naast voedingsmiddelen ook andere goederen in behoorlijke mate beschikbaar zijn en het loon dus ten volle op redelijke wijze kan worden besteed. Eerst nadat de markten voor de belangrijkste goederen in evenwicht zijn gekomen is het tijd, het loon- en prijspeil te fixeren.

De afwachtende houding, die wij te dezen aanzien noodzakelijk achten, wensden de stellers der nota te zien ingenomen tegenover de vermogensheffing. Het komt ons voor, dat hier afwachten veel gevaarlijker is dan dadelijk handelen. Een spoedige vermogensheffing treft het thans aanwezige vermogen, waaraan, gelijk de nota terecht uiteenzet, de reële grondslag ten dele is ontnomen, hetgeen een correctie redelijk doet zijn. De wetenschap, dat deze buitengewone aderlating, (nodig opdat men niet door vermijding van de fiscale Scylla in de monetaire Charybdis zoude vergaan) maar éénmaal plaats vindt en niet kan worden herhaald, heeft op het sparen in de toekomst geen remmende invloed. Daarentegen zal een zware toekomstige vermogensheffing, waarvan men weet, dat ze over enige jaren te wachten is, de lust tot sparen en zelfs de wens om inkomen te verkrijgen boven de levensstandaard, dus ook de willigheid in de hogere inkomensklassen om te ondernemen en te werken, aanzienlijk verkleinen. Op deze grondreeds lijkt het onraadzaam, deze heffing uit te stellen.

Tegen dat uitstel zijn trouwens nog andere bezwaren. Zolang de heffing niet is opgelegd wanen vele vermogenden zich nog rijk en leven daarnaar. Zij genieten ook nog te hoge inkomens, rente trekkende van vermogen, dat naar de juiste uiteenzetting van de nota slechts schijnrijkdom is. Zolang de heffing uitblijft wordt de last dus gedragen door de toevallige bezitters van geblokkeerd geld, niet door hen, die hun beleggingen in handen hebben kunnen houden. Onbillijke verdeling van lasten en een te hoog consumptiepeil zouden de gevolgen zijn van het uitstellen van de heffing, naast verminderde bereidheid tot sparen, tot ondernemen, tot werken. Zouden deze gevolgen de inflatie en de vrees daarvoor niet juist naderbij brengen? Ook hier van Scylla in Charybdis.

Het motief voor het uitstel was de onbekendheid met de cijfers. De nota noemt schattenderwijs f 10 milliard. Dit bedrag komt overeen met 30 à 40 pCt. van het nationale vermogen, een percentage, dat voor een vermogensheffing wel als een maximum kan worden beschouwd, wil men niet het gehele economisch leven ontwrichten. Waarom zou men zulk een hoge heffing niet dadelijk opleggen? De stellers der nota zijn eer bevreemd voor te weinig dan voor

te veel. Voor kleine vermogens, voor vermogens, die geringe inkomsten geven en voor de schamele overblijfselen van vermogens, waaraan de bezetter zich heeft vergrepen, kunnen verlichtingen of vrijstellingen worden geschapen, waarvoor compensatie kan worden gevonden door men belasten van rechten, die in wezen vermogen vormen, maar gewoonlijk niet als zodanig worden gezien, zoals rechten op pensioenering of andere toekomstige verzorging, rechten op hoge traktamenten of tantièmes — met restitutie, indien die achteraf niet effectief zijn gebleken — en dergelijke. Te veel, gezien uit het oogpunt van de staatsfinanciën en het nationale reële vermogen, zal men niet licht heffen.

Zulk een heffing heeft bovendien het voordeel, dat men het offer, door de vermogenden te brengen, duidelijk zichtbaar maakt en daardoor met te meer recht ook van de niet-vermogenden kan verlangen, dat zij geen aanspraak maken op een onveranderd levenspeil, dat zij zich dus een versobering getroosten, door zich neer te leggen bij een loonniveau, dat in geringere mate zal zijn verhoogd dan de kosten van het levensonderhoud.

Met een vertraagde stijging van deze beide grootheden en een spoedige aanzienlijke vermogensheffing achten wij de inflatie beter bezworen dan op de wijze, door de nota aangegeven. Mits bij het overheidsbeheer een strikte, doch redelijke zuinigheid wordt betracht. Om der wille van die zuinigheid is het te hopen, dat de gezagvoerder van het schip der Rijksbegroting zijn mannen niet de oren heeft toegestopt en dat hij zich niet zijn bewegingsvrijheid heeft laten ontnemen. Als hij maar aan boord blijft. . . .

P

DE OORZAKEN VAN DE STIJGING VAN HET NEDERLANDSCH PRIJSNIVEAU.

Prof. Dr. J. Tinbergen heeft, naar aanleiding van zijn te Leuven gehouden voordracht, in de Nederlandsche pers nadere mededeelingen gedaan over het verloop van het loon- en prijspeil hier te lande.

Hij constateert, dat er een zekere disproportie bestaat tussen de stijging van lonen en prijzen en verklaart het verschil door de veel te lage arbeidsproductiviteit in onze nationale productie. Hoewel ik geenszins wil ontkennen, dat deze oorzaak mede heeft bijgedragen tot het verschijnsel, dat de prijzen hier te lande belangrijk meer zijn gestegen dan de lonen, meen ik, dat er andere oorzaken zijn aan te wijzen, welke een grooteren invloed hebben gehad op de stijging van het prijsniveau hier te lande dan de achteruitgang van de arbeidsproductiviteit. Wel is waar is langs indirecten weg bij de prijsstelling van de industriële producten de geringere arbeidsproductiviteit hier en daar in de prijzen tot uitdrukking gekomen, maar direct heeft deze factor in de prijsvorming over het algemeen groote rol gespeeld, behalve in de bedrijfstakken, waar de ondernemers hun prijzen zelfstandig aan de hand van een open calculatieschema mogen vaststellen.

In de hieronder volgende analyse meen ik een verklaring te kunnen geven van de stijging van het kostenpeil sinds 1938; en waar de van overheidswege vastgestelde maximumprijzen gebaseerd zijn op de kosten, is hierdoor ook de stijging van het prijsniveau verklaard.

A. De voornaamste reden voor de stijging van den kostprijs der meeste industriële producten is gelegen in de zeer sterke stijging van de prijzen der ingevoerde grondstoffen, hulpstoffen en halffabrikaten.

Deze stijging is in hoofdzaak het gevolg van de volgende oorzaken:

1. De stijging van het buitenlandsch prijsniveau. De prijzen van belangrijke grondstoffen als katoen, wol, ertsen zijn met honderden procenten gestegen.
2. De stijging van de zeevrachten, welke thans gemiddeld 2½ maal zoo hoog zijn als vóór den oorlog.

3. De guldenvaluatie, welke tengevolge heeft, dat een prijsstijging elders van bijv. 100 pCt., wat geen tendentius hoog cijfer is, hier tot uitdrukking komt in een prijsstijging van 180 pCt. (100 pCt. + 40 pCt. van 200 pCt.). Hierbij moet worden opgemerkt, dat de waardevermindering van den gulden tegenover den Pond-Sterlingkoers van 1938 minder dan 40 pCt. is geweest.

4. De hogere assurantiekosten, welke factor vooral van sterken invloed is geweest op de kort na de bevrijding ingevoerde goederen, welke nog tegen molest verzekerd zijn geweest.

5. De administratiekosten van de N.O.R.R., welke drukken op de zgn. regeeringsaankopen.

Terloops zij nog opgemerkt, dat de prijzen van ingevoerde hulpstoffen en halffabrikaten dikwijls zeer sterk zijn gestegen, omdat deze goederen vóór den oorlog door Duitschland tegen dumpingprijzen of gesteund door exportsubsidies werden geleverd, terwijl deze belangrijke leverancier thans geheel is weggefallen. Cement en vensterglas werden o.a. met groote exportsubsidies uit Duitschland ingevoerd.

Hoe sterk de prijzen van de belangrijke invoergoederen zijn gestegen, blijkt wel uit de volgende indexcijfers, welke ik globaal heb opgesteld aan de hand van verschillende mij ter beschikking staande gegevens (Jaar 1938 = 100, prijzen in guldens cif.). Deze cijfers hebben betrekking op invoeren in het tijdvak 1 October 1945—1 April 1946.

Non-ferrometalen	259	Eikenhout	360
Walsproducten	225	Pyriet (zwavelerts)	380
Ruwijzer	180	Phosphaat 65 pCt.	420
Ruwe katoen (amer. strict middling)	300	Potasch	250
Ruwe wol (gewasschen basis)	297	Sel de Soude	230
Looistoffen	200	Cellulose	300
Huiden	280	Houtslip	700
China clay	205	Tabak	450
Kisthout	295	Aardolieproducten	220
Gezaagd naaldhout	260	Kluitkalk	290
Beukenhout	400	Vettepoederkalk	350
		Cement	300
		Gemiddeld	310

B. Regeeringsingrijpen op velerlei gebied heeft geleid tot een niet onaanzienlijke stijging van de kosten der bedrijven. Gedurende de bezettingsjaren en daarna zijn verschillende nieuwe sociale lasten ingevoerd en verhoogd. Vóór den oorlog bedroegen de sociale lasten ongeveer 9 pCt. van het loon, terwijl dit percentage thans meer dan tweemaal zoo hoog is. Bij verschillende ondernemingen maken de sociale lasten reeds 30 pCt. van het loon uit. Een zeer belangrijke uitbreiding van het loonadministratiepersoneel is noodig geweest voor het verzamelen der gegevens, welke van overheidswege worden verlangd. De gedurende den oorlog ingevoerde vermogens- en ondernemingsbelasting hebben den kostprijs verhoogd. Eenzelfde effect hebben de onlangs ingevoerde invoerbelasting en het consentgeld gehad.

C. De slechte kolenpositie, welke een gevolg is van de lage arbeidsproductiviteit in het mijnbedrijf, heeft ertoe geleid, dat verschillende bedrijven zijn overgegaan tot het stoken met vervangende brandstoffen als turf, stroo, hout en olie, waardoor de kosten voor het opwekken van kracht en verwarming zeer belangrijk zijn gestegen.

D. Zeer sterk gestegen zijn de reparatiekosten bij aankoop van nieuwe machine-onderdelen in die gevallen, waar de vroegere leverancier (veelal een Duitse fabriek) niet meer in staat is nieuwe onderdelen uit zijn voorraad te leveren.

E. Bij de meeste bedrijven is het gemiddeld uurloon veel sterker gestegen dan het percentage der toegekende loonsverhoging, tengevolge van een belangrijke verschuiving van jonge of vrouwelijke arbeidskrachten naar

mannen in de oudste leeftijdsklassen. In bepaalde gevallen is geconstateerd, dat bij een stijging van 70 pCt. der contractloonen het gemiddeld uitbetaalde uurloon bijna driemaal zoo hoog was als vóór den oorlog bij nagenoeg dezelfde prestaties.

F. De stijging van de prijzen der grond- en hulpstoffen en van de loonen is van invloed geweest op den financieringsopzet van de onderneming door een vergroting van de kapitaalbehoefte. Hierdoor is het rente-aandeel in den kostprijs gestegen.

G. Het gebrek aan kunstmeststoffen, de inundaties en de gebrekkige landbewerking zijn wel de voornaamste oorzaken van den achteruitgang in de bodemopbrengsten geweest, waardoor de voorheen zeer hooge opbrengstcijfers per ha thans vrij aanzienlijk zijn gedaald. Aangezien de prijzen der landbouwproducten gebaseerd zijn op de werkelijke opbrengsten, moest dit leiden tot een niet onaanzienlijke prijsstijging. Deze stijging is ten deele teniet gedaan door de subsidiepolitiek.

In onderstaande opstelling heb ik de gezamenlijke opbrengst van de industriële productie (met uitzondering van die van voedings- en genotmiddelen) van het jaar 1938 in zijn verschillende elementen ontleed en deze factoren gecorrigeerd met globaal geschatte indexcijfers, waardoor een ruwe benadering van de opbrengst van het jaar 1946 kan worden gemaakt bij dezelfde grootte van de productie als in het jaar 1938. Hieruit blijkt nu, dat, zonder rekening te houden met den achteruitgang van de arbeidsproductiviteit, een stijging van het niveau der groothandelsprijzen van de industriële producten met 92 pCt. is te verklaren.

	1938	Index 1938=100	1946
(Bedragen in miljoenen guldens)			
1 Ingevoerde grondstoffen	531	310	1.646
2 Grondstoffen Nederl. oorsprong	36	250	90
3 Loonen en salarissen	741	160	1.186
4 Sociale lasten	67	320	214
5 Ondernemersinkomen	156	125	195
6 Afschrijvingen	166	—	166
7 Rente	46	—	46
8 Overige kosten	131	200	262
9 Halffabrikaten (Ned.)	217	200	434
10 Uitkeering aan Overheid door openbare nutsbedrijven	62	—	62
11 Winst	142	—	104
Totaal	2.295		4.405
Index groothandelsprijzen der industriële producten	4.405	$\times 100 =$	192
	2.295		

De gegevens over het jaar 1938 zijn ontleend aan een opgave van het C.B.S. (schema's voor een nationale boekhouding).

Bovenstaande berekening kan met het volgende nader worden toegelicht.

ad 2. Tot de grondstoffen van Nederlandschen oorsprong behooren voornamelijk hout (voor meubelindustrie, mijnen, klompenindustrie), wol (Nederlandsche scheef), schrot (metaalindustrie), lommen (voor papier- en textielindustrie) en kolen (voor de gasfabrieken). De prijzen van deze artikelen zijn twee à driemaal zoo hoog als in 1938.

ad 3. Bij de berekening van de loonquote is geen rekening gehouden met de verschuiving van jonge en vrouwelijke arbeidskrachten naar mannen in de oudste leeftijdsklassen.

ad 4. Aangenomen is, dat de sociale lasten verdubbeld zijn en toegerekend moeten worden op een loon, dat 60 pCt. hooger is.

ad 5. De stijging van het inkomen van het groote aantal kleine, zelfstandige ondernemers is gelijk gesteld aan de maximum toegestane salarisverhoging.

ad 8. De post „overige kosten” heeft betrekking op belastingen, transportkosten, hulpstoffen, kantoorbehoeften enz.

ad 9. Tot de halffabrikaten van Nederlandschen oorsprong behooren o.m. cement, kalk, steenen, drukinkt, textielverven, steenkolen, weefsels voor de confectie-industrie en electriciteit.

ad 11. De bruto-productie bedroeg in 1938 een bedrag van f 2.295 miljoen.

De gemiddelde omzetsnelheid van het in het bedrijf geïnvesteerde vermogen bedroeg in 1938 globaal 1,4.

Het totaal geïnvesteerde vermogen is dan te stellen op $2.295 : 1,4 = f 1.640$ miljoen.

In verband met de stijging van loonen, grond- en hulpstoffen is het vermogen in 1946 te stellen op globaal f 2.000 miljoen.

In de prijzen wordt aan rente en winst ingecalculleerd van 6 pCt. tot 9 pCt. van het geïnvesteerde vermogen, dus gemiddeld $7\frac{1}{2}$ pCt. Bij denzelfden omvang der productie als in 1938 wordt aan rente en winst ingecalculleerd $7\frac{1}{2}$ pCt. van f 2.000 miljoen = f 150 miljoen. Als men aanneemt, dat het bedrag voor rente gelijk is gebleven aan dat voor 1938 resteert voor winst een bedrag van f 104 miljoen.

Aangezien de tegenwoordige bezetting van het productie-apparaat beneden de normale bezetting blijft, en de prijsberekening op de normale bezetting is gebaseerd, treden onderbezettingsverliezen op, zoodat de reële winsten bij den omvang der productie in 1946 beneden het opgegeven bedrag van f 104 miljoen zullen blijven.

Uit het bovenstaande kan worden geconcludeerd, dat bij een loonstijging van 60 pCt. en gelijkblijvende arbeidsproductiviteit, onder de tegenwoordige kosten- en valuta-verhoudingen een prijsstijging van de industriële groot-handelsprijzen van 92 pCt. is te verwachten ¹⁾.

Uit het overzicht blijkt wel zeer goed, hoe sterk de invloed van de stijging van de prijzen op de buitenlandsche grondstoffenmarkten en de devaluatie van den gulden is geweest.

In 1938 maakte de waarde van de ingevoerde grondstoffen 23 pCt. van de opbrengst der productie uit tegenover 37 pCt. in het jaar 1946.

Ir. J. S. VAN NIJMEGEN SCHONEGEVEL.

¹⁾ Men vgl. Prof. Dr. N. J. Polak, „Prijzen en loonen” in „E.-S.B.” van 27 September 1945.

DE WAARDEVERMINDERING VAN DEN NEDERLANDSCH-INDISCHEN GULDEN.

Sinds begin Maart jl. is de waarde van den Nederlandsch-Indischen gulden gelijkgesteld aan die van den Nederlandschen gulden, en heeft ook de koersverhouding tot de overige buitenlandsche valuta een dienovereenkomstige wijziging ondergaan. De koers van het Pond Sterling, welke bij de overeenkomst van 14 Juli 1940 op f 7,60 was vastgesteld, is thans f 10,71 geworden, terwijl de Dollar, welke tot dusverre f 1,885 Ind. Crt. waard was, thans tot f 2,65 is verhoogd.

Ten opzichte van Nederland is dus de oude, stilzwijgende pariverhouding hersteld. Men kan zich afvragen op grond van welke overwegingen zulks geschied is. Het is m.i. te vroeg om in andere dan gevoelsoverwegingen een basis te vinden voor deze drastische waardeherziening van de Nederlandsch-Indische munteenheid. Toegegeven moet worden, dat met het herstel van de pariverhouding tot Nederland menig netelig probleem werd ontgaan. Men denke aan de rente en aflossing op de Nederlandsch-Indische staatsschulden, waarvan in de leeningsvoorwaarden bepaald was, dat zij in Nederland in Nederlandsche valuta, in Indië in Nederlandsch-Indische guldens moesten geschieden. Men denke ook aan de (als totaal bedrag) niet onaanzienlijke Indië-Nederlandsche pensioenen en aan de financiële verhouding Indië—Nederland. Al deze problemen waren zeker ook in een voor beide partijen bevredigenden zin op te lossen geweest, zonder de 40 pCt. marge, die tusschen beide munteenheden bestond, teniet te doen. De rijks-eenheid behoeft geen beletsel te vinden in een andere dan pariverhouding tusschen de munteenheden der verschillende gebiedsdeelen, getuige het Britsche imperium, met zijn sterke afwijking tusschen het Pond Sterling en het

Australische Pond, en met zijn gebiedsdeelen (o.a. het economisch belangrijke Canada), welke tot het Dollarblok behooren.

De politieke stroomingen gaan steeds meer in de richting van grotere zelfstandigheid, op allerlei gebied, van de overzeesche gebiedsdeelen; op monetair gebied wordt de Indische Gulden, door het vastkoppelen aan het wel en wee van de Nederlandsche munteenheid, geheel in het kielzog van deze laatste medegesleept. Of hiermede het belang van de toekomstige economische ontwikkeling van Indië gebaat is, blijft vooralsnog een open vraag. Zowel de economische ontwikkeling vóór, als de politieke ontwikkeling na den oorlog, doen de vraag rijzen, of niet de tijd gekomen is voor een zelfstandige monetaire politiek van Indië.

De eenige steekhoudende motiveering voor een herziening van de waarde van den Nederlandsch-Indischen gulden kan slechts worden gevonden in de huidige financiële verhouding tot het buitenland, en wel in de eerste plaats tot de Vereenigde Staten en het Britsche Rijk, in de inzichten, die bestaan omtrent de wijze, waarop zich deze financiële verhouding in de toekomst zal ontwikkelen, en daarnaast in de binnenlandsche koopkracht van den Indischen Gulden.

Omtrent het toekomstige verloop van handels- en betalingsbalans valt in het huidige stadium niets met zekerheid te voorspellen. De binnenlandsche koopkracht van het ruilmiddel is onmogelijk te overzien op een tijdstip, waarop juist de eerste stappen worden gezet tot muntzuivering in het monetair en economisch belangrijkste gebied (op 1 Maart jl. werd op Java het nieuwe gouvernementseingevoerd).

Het eenig, waaraan men houvast heeft, is de actuele financiële positie van Indië, zooals deze door en tijdens den oorlog is geworfen. Er kan dus nauwelijks sprake zijn van grondige overwegingen, welke tot het herstel van de pariverhouding hebben geleid, en, tenzij alsnog aanvaardbare motieven worden bekend gemaakt, kan slechts aangenomen worden, dat de thans genomen maatregel er één is, aan welks juistheid met ernst moet worden getwijfeld. Het is denkbaar, dat de waarde van den Nederlandsch-Indischen gulden in de toekomst een wijziging had moeten ondergaan, maar de vraag, of deze moest neerkomen op een verlaging van 10 pCt., 20 pCt., 30 pCt. of zelfs meer, kan in de huidige omstandigheden niet tot een redelijke oplossing worden gebracht.

Men houde bij dit alles wel voor oogen, dat, zelfs onder normale omstandigheden, een vergelijking met de financiële positie van Nederland in vrijwel alle opzichten mank gaat. Nederland was en is een importeerend, Nederlandsch-Indië was steeds een sterk exporteerend land. De Nederlandsche exportartikelen bestonden overwegend uit half-fabrikate en gereede producten, die van Indië waren vrijwel uitsluitend grondstoffen en genotmiddelen, producten van land- en mijnbouw. Beide gebiedsdeelen zijn door den oorlog sterk verarmd, maar ook hier bestaat een groote tegenstelling: het productie-apparaat van Nederland is betrekkelijk intact gebleven, in Indië daarentegen is door den bezetter het geheele Europeesch-geleide bankwezen en bedrijfsleven geliquideerd.

Ongetwijfeld echter zal de thans geschiede waardeherziening niet nalaten haar invloed uit te oefenen op de volkswelvaart in Indië, en hieronder zal getracht worden de gevolgen der devaluatie, meer in het bijzonder op de inkomensverdeling in Indië zelve, na te gaan. Een dergelijke beschouwing kan niet anders dan ruw benaderend zijn, daar in laatste instantie alles zal afhangen van de toekomstige ontwikkeling van handels- en betalingsbalans. Daarbij zal moeten worden uitgegaan van de thans bekende gegevens omtrent de financiële positie van het land, en voor het overige zal aan de hand van de samenstelling van handels- en betalingsbalans, in de jaren vóór den oorlog, een inzicht moeten worden verkregen in de toekomstige ontwikkeling.

De tegenwoordige financieele positie.

In December 1941, toen de Pacific-oorlog uitbrak, had Nederlandsch-Indië geen vlottende buitenlandsche schulden. De geconsolideerde staatsschuld per ultimo 1941 beliep circa f 1.225 miljoen, waarvan volgens het verslag van het Nederlandsch-Indisch Deviezeninstituut ongeveer f 180 miljoen in het bezit van Nederlandsch-Indische ingezetenen was. Hoewel onmiddellijk na de Duitse invasie de dienst van aflossing op de Indische staatsschuld werd opgeschort, heeft men zich in Nederland, mede onder druk van den bezetter, daaraan niet gestoord en werd met uitlotingen en aflossingen op den ouden voet doorgegaan. Men kan berekenen, dat op het zich buiten Indië bevindende deel van de staatsschuld tot 1 Januari 1946 circa f 65 miljoen werd afgelost. De gedane aflossingen werden, evenals de rente, door het moederland voorgeschoten en droegen belangrijk bij tot de vergroting van de schuld aan het moederland, welke volgens een door de Nederlandsche Regeering gedane publicatie per 31 Augustus 1945 tot ca. f 360 miljoen was opgelopen, en per 1 Januari 1946 op circa f 425 à 450 miljoen Ned. Crt. kan worden berekend.

In Indië werden tijdens de bezetting uiteraard geen aflossingen en rente op de staatsschuld betaald, zoodat uit dien hoofde de direct opeischbare schulden van het land met ca. f 40 miljoen Ind. Crt. toenamen.

De belangrijke uitvoeroverschotten in de jaren vóór 1942 waren oorzaak, dat het deviezenvermogen van Nederlandsch-Indië bij het uitbreken van den Pacific-oorlog aanzienlijk was, al moet dan daarbij ook in aanmerking worden genomen, dat sinds Mei 1940 vele ondernemingen in de onmogelijkheid verkeerden hun winsten en aflossingen op schulden naar het buitenland, waar aandeelhouders resp. crediteuren gevestigd waren, over te maken, met het gevolg, dat het deviezenvermogen een geflatteerd beeld vertoont, daar immers met deze „uitgestelde transfers” rekening moet worden gehouden.

Gedurende het tijdvak 31 Maart 1940—21 Februari 1942 stegen de obligo's van De Javasche Bank met 418 miljoen gulden, terwijl gedurende het tijdvak 31 December 1939—31 October 1941 de creditsaldi bij de particuliere banken (Ned. Handel Mij., Ned. Ind. Handelsbank en Ned.-Ind. Escompto Mij.) met circa f 170 miljoen toenamen. Daarnaast mochten verschillende groote ondernemingen, krachtens speciale vergunning van het Nederlandsch-Indisch Deviezeninstituut, haar eigen dollarsaldi aanhouden, hetgeen uiteraard de creditsaldi bij de banken deed verminderen, terwijl het Gouvernement in deze periode door de uitgifte van schatkistpapier rond f 50 miljoen aan de creditsaldi onttrok (het dóór het Deviezeninstituut gehouden schatkistpapier buiten rekening latend).

Uit deze gegevens valt af te leiden, dat zieh een middelen-accumulatie van f 600 à 700 miljoen moet hebben gevormd, welke haar tegenhanger vond in een toeneming van den goudvoorraad van De Javasche Bank met ca. f 225 miljoen, in het bezit van het Deviezenfonds, dat bij den val van Java in Maart 1942 rond f 125 miljoen bedroeg, en verder in een verhooging van de credietverleening aan het Nederlandsch-Indische Gouvernement.

Deze geaccumuleerde creditsaldi, resp. de daartegenover staande bezittingen in het buitenland, vormen, zooover zij afkomstig zijn van ondernemingen, wier eigenaren zich buiten Indië bevinden, in wezen geen actief van de Indische volkshuishouding, doch zijn te beschouwen als een uitgestelde remiseverplichting. Een belangrijk deel hiervan, nl. dat deel, dat voortspuit uit vrijgevallen afschrijvingen en winsten, zal aan het belang van Nederlandsch-Indië dienstbaar kunnen worden gemaakt door het te gebruiken voor den herbouw van de Indische bezittingen der rechthebbenden op die creditsaldi. Dit beteekent tevens, dat deze bedragen niet aangewend kunnen worden voor de eigen behoeften van het Gouvernement.

Dat het deviezenvermogen van Nederlandsch-Indië in

tusschen door de kosten van de oorlogsvoering en tevens door de groote bedragen, gemoeid met reconstructie- en rehabilitatie-aankopen, belangrijk geslonken is, zal wel geen nader betoog behoeven. Ofschoon tot dusverre hieromtrent geen officieele mededeelingen werden gedaan, blijkt uit verschillende buitenlandsche persberichten, dat er pogingen in het werk gesteld worden om credieten in het buitenland te verkrijgen ter betaling van de reconstructie van 's lands productiemiddelen (zoo wordt bijv. in de Australische pers van 19 April jl. beweerd, dat er sprake zou zijn van een leening van £ 7,5 miljoen door Australië).

Hoe groot deze credieten zullen moeten zijn, valt thans nog niet te overzien, maar in aanmerking nemende, dat het Nederlandsch-Indische gezag is terugkeerd in een land, dat door den bezetter geheel is „uitgewoond”, mag men er rekening mede houden, dat zij aanzienlijk zullen zijn.

Dat de waardevermindering van den gulden de lasten van de op te nemen buitenlandsche credieten zwaarder doet drukken, dan zonder devaluatie het geval ware geweest, is duidelijk. Indien men zich op het standpunt plaatst, dat de dienst van de Nederlandsch-Indische staatsleeningen, voorzoover de schuldbewijzen zich in Nederland bevinden, in Nederlandsche guldens behoort te geschieden, dan kan ook hier gesproken worden van een zwaarder druk als gevolg van de waardevermindering van den Indischen gulden.

Daarnaast zullen ook de cijfers van den in- en uitvoer en van den onzichtbaren invoer op de betalingsbalans (rente, verzekeringen, vracht en winstovermakingen, enz.) den invloed van de waardewijziging van de Indische munteenheid ondergaan.

Invoer.

Bezien wij eerst den invoer. Deze beliep gedurende het tijdvak 1932—1939 gemiddeld f 393 miljoen per jaar en bestond voor 60 pCt. uit direct voor de consumptie bestemde goederen en voor 40 pCt. uit productiemiddelen en grondstoffen voor de industrie. Tot deze laatste categorie rekenen we dan de volgende hoofdgroepen uit de invoerstatistiek: metalen, rij-, voer- en vaartuigen, machines, werktuigen, toestellen en gereedschappen benevens de groep „andere goederen”.

Onder uitschakeling van alle andere factoren, die hierop invloed kunnen uitoefenen, doch die met de waardewijziging van den gulden als zoodanig geen verband houden, zal de gelijkstelling van de waarde der beide guldens tengevolge hebben, dat de waarde van den invoer met 40 pCt. of rond f 160 miljoen 's jaars toeneemt.

Hiervan hebben dan rond 60 pCt. of f 96 miljoen een directen invloed op het prijspeil der consumptiegoederen, terwijl de overige 40 pCt. of f 64 miljoen den kostprijs van de industrie-, landbouw- en mijnbouwproducten zal doen stijgen.

De f 96 miljoen stijging der directe consumptiegoederen zal in haar geheel door de consumenten, d.i. door de bevolking, moeten worden gedragen, waarbij opgemerkt moet worden, dat, wellicht met uitzondering van de groep „manufacturen”, welke in waarde 40 pCt. van het totaal der jaarlijks ingevoerde consumptiegoederen uitmaakt, het hoofdzakelijk de meergegoeden zijn en de personen met de hoogere inkomens, die voor hun levensonderhoud op de ingevoerde consumptiegoederen aangewezen zijn. Laat men nu even de groep „manufacturen” buiten beschouwing, dan maakt de prijsstijging der overige ingevoerde consumptiegoederen 60 pCt. van f 96 miljoen of rond f 55 miljoen uit.

Uitsluitend ter bepaling van de gedachten merken we op, dat volgens de inkomstenbelastingstatistiek het totale jaarlijksche inkomen van hen, die meer dan f 1.200 's jaars verdienden, gedurende de jaren 1936—1938 gemiddeld f 450 miljoen beliep. De f 55 miljoen stijging van de waarde der geïmporteerde consumptiegoederen (zonder manufac-

turen) bedraagt dus ongeveer 12 pCt. van het vooroorlogse inkomen van deze betrekkelijk kleine bevolkingsgroep (ca. 125.000 aangeslagenen).

Ten aanzien van den invloed der prijsstijging der manufacturen kan de volgende berekening gemaakt worden, waarvan de grondgegevens ontleend zijn aan P. H. W. Sitsen („Industrial Development of the Netherlands Indies”, Bulletin 2 of the Netherlands and Netherlands Indies Council of the Institute of Pacific Relations, New York). Hierbij wordt aangenomen, dat de prijsstijging van deze belangrijke groep door de geheele bevolking van Indonesië gedragen zal worden.

in miljoenen guldens

	Aantal personen	Inkomen	Waarvan be- steed aan kleding	Stijging van 40 % der inge- voerde manu- factuur.	Stijging in % van inkomen
Werkzaam in: Landbouw, vee- teelt, visscherij	14.000.000	1.800	84	21,2	1,2
Secundaire indus- trie, mijnbouw	3.400.000	650	49	12,4	1,9
Overige beroepen en bedrijven	4.600.000	900	73	18,4	2,1
	22.000.000	3.350	206	52	

De door Sitsen genoemde cijfers hebben betrekking op het jaar 1940.

Op grond van het bovenstaande kan dus schattenderwijze worden aangenomen, dat de prijsstijging van de ingevoerde consumptiegoederen (incl. manufacturen), uitgedrukt in procenten van het vooroorlogse inkomen zich zal bewegen tusschen 1,2 pCt. voor de minstdraagkrachtigen en ruim 14 pCt. voor de betrekkelijk kleine groep met inkomens boven f 1.200 per jaar.

Uitvoer.

De uitvoer beliep in de jaren 1932—1939 gemiddeld f 665 miljoen en bestond vrijwel geheel uit landbouw- en mijnbouwproducten. Van den totalen uitvoer was circa 24 pCt. afkomstig van bevolkingsproductie en 76 pCt. van de (Westersch geteide) ondernemingen en bedrijven. Bij de beschouwing van deze cijfers dient men voor oogen te houden, dat het aandeel van de bevolkingsproductie berekend is op grond van de waarde in de verschepingshaven. Men kan dus niet stellen, dat 24 pCt. van de exportopbrengst de zelf-produceerende bevolking ten goede komt. Immers, een deel van de opbrengst valt toe aan den tusschenhandel, terwijl ook het vervoer en de opslagkosten, die veelal niet in handen der produceerende bevolking zijn, een deel van de opbrengst opeischen. Nemen we aan, dat met deze kosten en met de yerdiensten van den tusschenhandel ca. 15 à 20 pCt. van de opbrengst gemoeid zijn, dan kan gezegd worden, dat ongeveer 20 pCt. van de opbrengst der uitgevoerde producten de zelf-produceerende bevolking ten goede zal komen.

De uitvoer bestaat nagenoeg geheel uit producten, welke prijzen op de wereldmarkten gevormd worden en dus niet gebaseerd zijn op de kostprijzen. Aangenomen mag worden, dat de waardevermindering van den Nederlandsch-Indischen gulden het (in guldens uitgedrukte) prijspeil met ca. 40 pCt. zal doen stijgen, hetgeen bij een gemiddelden vooroorlogsch uitvoer van f 665 miljoen een bedrag van ca. f 265 miljoen zou uitmaken. De vraag kan gesteld worden, of een dergelijk verhoogde binnenlandsche opbrengst tot een verhooging van den kwantitatieven uitvoer zal leiden. Bij de beantwoording van deze vraag dienen we de factoren uit te schakelen, die, ook zonder de devaluatie, het volume van den uitvoer in de toekomst kunnen beïnvloeden.

Allereerst dan de tin en de suiker (tezamen voor den oorlog ca. 8 à 9 pCt. van de totale uitvoerwaarde). De pro-

ductie dezer artikelen was vóór den oorlog aan een restrictieschema onderworpen, en, gezien de goede resultaten hiermede in het verleden behaald, zal deze restrictie, in een al dan niet gewijzigden vorm, opnieuw in werking treden. Zou dit niet het geval zijn, dan zou een verhooging van de productie ongetwijfeld tot een lageren prijs voor deze producten leiden.

De productie van olie en aanverwante producten (vóór 1939 ongeveer 16 à 20 pCt. van den totalen uitvoer uitmakende) bevindt zich in handen van enkele krachtige maatschappijen en zoo hier tot verhooging der productie besloten wordt, kan veilig aangenomen worden, dat zulks niet geschiedt op grond van de verhoogde binnenlandsche opbrengst.

Een speciaal geval doet zich voor bij het belangrijke product rubber (vóór den oorlog ruim 20 pCt. van den totalen uitvoer) en bij de kina en kinineproductie (ca. 1½ pCt.). Gedurende de oorlogsjaren heeft zich de productie van de synthetische rubber en de atabrine belangrijk uitgebreid. De mogelijkheid om in de toekomst den vooroorlogsch uitvoer van deze producten te handhaven, is geheel afhankelijk van de vraag, of men in staat zal blijken in Indië deze artikelen te produceeren tegen een prijs, lager of ten hoogste gelijk aan die van het synthetische vervangingsproduct. Ten aanzien van het voor Indië zoo belangrijke product rubber, zij hier verwezen naar de artikelen van de hand van Dr. P. Honig in het „Economisch Weekblad” van 16 en 30 Maart 1946, waarin dit vraagstuk onder de loupe wordt genomen. Deze artikelen werden, alhoewel gepubliceerd in Maart, klaarblijkelijk geschreven ten tijde dat de oude koersverhoudingen nog golden. De schrijver komt daarin tot de conclusie, dat handhaving der productie en uitvoer slechts mogelijk zal zijn, indien het gelukt te leveren tegen een prijs fob Indische oceaanhaven van 35 cts. per kg, zijnde de door hem berekende kostprijs van het synthetische product ad 8 à 10 \$ cts. per lb. Door de inmiddels gewijzigde koersverhouding bedraagt de tegenwaarde van dezen kostprijs thans ca. 52 cts. Ind. Crt.

Dat dus de veranderde koersverhoudingen de kansen tot handhaving van onze positie op de rubberconsumeerende wereldmarkt belangrijk vergroot hebben, zal den lezer van het genoemde artikel zonder meer duidelijk zijn. Hetzelfde geldt, mutatis mutandis, ten aanzien van de kina, waarbij aangeteekend mag worden, dat de productiecapaciteit der daarbij betrokken bedrijven gedurende de Japansche bezetting belangrijk werd vergroot.

De overige uitvoerproducten zijn hoofdzakelijk op de wereldmarkt genoteerde voedings- en genotmiddelen en de kwantitatieve uitvoer daarvan zal in de toekomst, evenals in het verleden het geval was, hoofdzakelijk bepaald worden door de conjunctuur en de daarmee samenhangende koopkracht in de verschillende afzetgebieden.

Men kan dus concluderen, dat, in het algemeen gesproken, de devaluatie van den Nederlandsch-Indischen gulden geen invloed zal uitoefenen op den kwantitatieven uitvoer, en daar, waar het synthetische product een bedreiging vormt, den producenten in staat zal stellen, de vooroorlogse exporthoeveelheid te handhaven.

De onzichtbare invoer.

Nauwkeurige cijfers hieromtrent staan niet ten dienste. Ten aanzien van de staatsuitgaven in het buitenland, kunnen we ons baseeren op de cijfers der laatste openbaar gemaakte begrooting, nl. die voor het jaar 1942. In deze begrooting werden de volgende uitgaven in het buitenland geraamd: (zie bovenaan blz. 345)

Als sluitpost op de betalingsbalans is dan te beschouwen de door van den Bosch voor 1937 op f 88 miljoen geschatte overmakingen wegens dividenden, winsten, rentebetalingen, licenties, directoraten enz.

Van de hierboven genoemde posten zullen de volgende een automatische verhooging als gevolg der devaluatie

pensioenen in Nederland (na aftrek der gekweekte rente)	f	36	millicen
dienst der staatsschulden	„	65	„
overige landsuitgaven in Nederland	„	20	„

Daarnaast ontleenen we aan Amry van den Bosch („The Dutch East Indies”) de volgende, op 1937 betrekking hebbende, cijfers:

passagiers scheepsvervoer	„	13	„
levensverzekeringspremies	„	8	„
terwijl J. S. Furnivall (Netherlands India) nog noemt:			
de kosten der Mekkgangers ad	„	14	„
	f	156	millicen

ondergaan; daar zij in vreemde valuta (w.o. Nederlandsche guldens) luiden:

passagiers scheepsvervoer	f	13	millicen
levensverzekeringspremies	„	8	„
kosten der Mekkgangers	„	14	„
	f	35	„

De hierop te berekenen stijging bedraagt dan 40 pCt. of rond f 14 millicen.

Bij gelijkblijvend volume van in- en uitvoer zal dus de betalingsbalans ongeveer het volgende beeld vertoonen:

goederenuitvoer	f	930	millicen
goedereninvoer	f	553	„
landsuitgaven buiten Indië	„	121	„
passagiersvervoer)			
levensverz. premies)	„	49	„
kosten Mekkgangers)			
onvoorzien en diversen	„	7	„
	„	730	„
Sluitpost	f	200	„

Deze hierboven gecalculerde sluitpost, ten bedrage van ca. f 200 millicen, zou voor overmakingen van rente, winsten, beloningen voor directoraten, licenties en royalties enz., resp. gedeeltelijk voor een uitbreiding van den invoer in aanmerking kunnen komen, ware het niet, dat in de eerstkomende jaren dit bedrag vrijwel in zijn geheel noodig zal zijn om de rente en aflossingen op de in het buitenland voor reconstructiedoeleinden, op te nemen leeningen te voldoen.

Dit brengt mede, dat men, bij een juist gevoerde deviezenpolitiek, voorschans slechts zeer beperkte bedragen voor overmaking der hierboven als sluitpost aangemerkte verplichtingen en winsten zal kunnen vrijgeven. De algemeene welvaart van Indonesië, zoowel als de zoo zeer noodzakelijke financieele onafhankelijkheid van het buitenland, zal slechts gebaat kunnen zijn met een zoo snel mogelijke delging der in het buitenland aangegane schulden. M.a.w. ook in de toekomst zullen we het verschijnsel der „uitgestelde remises” opnieuw zien, waarbij dan het gevaar bestaat, dat de daaruit voortvloeiende binnenlandsche geldruimte een ongewenschten invloed op het algemeene prijzen- en loonpeil zal uitoefenen, dan wel — en dit gevaar is niet minder ernstig te achten — aanleiding zal geven tot over-expansie en over-investeering van sommige bedrijven.

Een doelbewuste financieel-economische politiek van de Indonesische Regeering is noodig om deze gevaren bij voorbaat te keeren. Welke maatregelen daartoe noodig zijn; bijv. blokkeering van een deel der creditsaldi, het plaatsen van een al dan niet gedwongen leening en andere soortgelijke maatregelen, kan thans nauwelijks worden overzien.

Zeker is echter, dat de kosten der reconstructie van het verarmde land en zijn ten deele verwoest productie-apparaat uiteindelijk door den belastingbetaler zullen moeten worden betaald. Het is gelukkig, dat een belangrijk deel

dezer reconstructie plaats kan vinden door den arbeid der bevolking zelve (bijv. het weer in orde brengen der ondernemingen en het weer op gang brengen der cultures) en dus hiervoor geen buitenlandsche deviezen behoeven aangetrokken te worden.

Slotopmerkingen.

Uit hetgeen hiervoor betoogd werd, blijkt dus, dat, afgezien van alle andere factoren, die op de economische toestanden invloed zullen uitoefenen, de waardevermindering van den Nederlandsch-Indischen gulden tengevolge zal hebben:

- een verhooging van den invoer met ca. f 160 millicen, waarvan ongeveer f 95 millicen een directe stijging van de kosten van het levensonderhoud, en f 65 millicen een verhooging van de kostprijzen der producten tengevolge zullen hebben;
- dat de stijging van de kosten van het levensonderhoud berekend kan worden op $1\frac{1}{2}$ pCt. (voor de minstgoeden) tot 14 à 15 pCt. (voor de meergegoeden), alles uitgedrukt in procenten van het vooroorlogische gemiddelde inkomen der betreffende groepen;
- een verhooging van den uitvoer met rond f 265 millicen, waarvan ongeveer 20 pCt., zijnde f 53 millicen de bevolkingsproducten zal ten goede komen;
- een verhooging der in de betalingsbalans opgenomen posten voor zgn. onzichtbaren invoer, voorzover deze in andere dan Nederlandsch-Indische valuta luiden, met f 14 millicen.

Het is te verwachten, dat de stijging van de kosten van het levensonderhoud uiteindelijk afgewenteld zal worden op den kostprijs der producten, m.a.w. zich zal uiten als een algemeene loon- (en salaris-)verhoging.

Aan de hand van de reeds becijferde splitsing der uitvoerproducten, welke voor 80 pCt. afkomstig zijn van de Westersch geleide ondernemingen en voor 20 pCt. van de bevolkingsproductie, kan nu de totale invloed van de devaluatie als volgt benaderd worden.

Van de totale verhoging van de uitvoerwaarde zal 20 pCt. of rond f 53 millicen de bevolkingsproductie toevallen. De kosten van levensonderhoud van dit, voor den uitvoer produceerende, deel der bevolking zullen, in aanmerking nemende, dat het hier in het algemeen de bevolkingsgroepen met de laagste inkomens (in geld uitgedrukt) betreft, met ca. f 4,3 millicen toenemen. (Men zie de hiervoor gegeven, aan Sitsen ontleende, cijfers). Het nettogeldinkomen van de zelf voor uitvoer produceerende bevolking zal dientengevolge met rond f 48 millicen toenemen.

De kostprijs der uitgevoerde ondernemingsproducten zal stijgen met:

1. het restant der verhoging van de kosten van levensonderhoud, welke, hetzij direct, in den vorm van stijging van het loon- en salarispeil, hetzij indirect, op deze producten zullen worden afgewenteld. Dit belooft volgens de reeds gegeven becijferingen ca. f 90,7 millicen, zijnde de sub a. genoemde f 95 millicen minus het deel, dat in den kostprijs der bevolkingsproducten tot uiting komt.

2. De verhoging van de kosten, van grondstoffen en productiemiddelen, te ramen op f 65 millicen.

Daartegenover staat, dat, tengevolge van de devaluatie, de opbrengst van deze groep van producten zal toenemen met 80 pCt. van f 265 millicen, zijnde f 213 millicen, zoodat de netto-opbrengst na aftrek van de sub 1 en 2 genoemde kostenfactoren met ca. f 58 millicen zal vermeerderen.

Deze becijferingen, welke leiden tot een gecalculerde verhoging van de opbrengst der geëxporteerde bevolkingsproductie met f 48 millicen, tegenover een stijging van de winst der ondernemingsproductie met f 58 millicen, zou tot de conclusie kunnen voeren, dat verhoudingsgewijze de voor export zelf-produceerende bevolking meer gebaat zou zijn (in geldinkomen uitgedrukt) dan de eige-

naren der ondernemingsproductie, ware het niet, dat daarbij in aanmerking moet worden genomen de economisch zwakke positie van dat deel der bevolking. De vrees is nl. niet ongegrond, dat de tusschenhandel en de koopers, gebruik makend van hun economisch sterkere positie, het grootste deel van deze verhoogde opbrengst zullen weten te incasseeren. Dit gevaar, dat verre van denkbeeldig is, kan slechts de kop ingedrukt worden, indien het tevoren als zoodanig onderkend wordt en de Regeering de noodige maatregelen zal weten te treffen om dit economisch zwakkere deel der bevolking te beschermen tegen praktijken, die erop gericht zijn het een deel der verhoogde opbrengsten afhandig te maken.

Tenslotte dit. Het feit, dat hierboven gesproken wordt van verhoogde opbrengsten als gevolg der devaluatie, mag geenszins tot de conclusie leiden, dat dus van een voordeel voor Indië gesproken moet worden. De verhooging bestaat slechts, indien, zooals hier geschied is, gedevalueerde guldens vergeleken werden met guldens van vóór de devaluatie.

Uiteindelijk zal devaluatie in een land, indien de uitvoerwaarde bepaald wordt op basis van de kostprijzen zijner exportproducten, steeds ten gevolge hebben, dat meer goederen en diensten (dus meer arbeid) geleverd moeten worden om een gelijkblijvende hoeveelheid goederen of diensten uit het buitenland te kunnen betrekken.

Indien echter de uitvoerwaarde der te exporteeren producten bepaald wordt op de wereldmarkt, d.w.z. onafhankelijk van den binnenlandschen kostprijs (en dit geldt grosso modo voor Indië), dan zullen de te ruilen goederen-hoeveelheden gelijk kunnen blijven, maar de waardewijziging der munteenheid zal een inkomensverschuiving in dat land teweeg brengen. Een dergelijke inkomensverschuiving, ten bate der exporteurs, kan voor het land nadeelige gevolgen hebben, indien een deel der recht-hebbenden op die inkomens buitenslands gevestigd is en dus daar zijn inkomen kan verteren. Voorloopig zullen zich deze nadeelige gevolgen voor Indië niet doen gevoelen, dank zij het feit, dat naar alle waarschijnlijkheid een juist gevoerde deviezenpolitiek niet zal kunnen toelaten, dat meer dan het hoogstnoodige binnenslands verworven inkomen naar het buitenland wordt overgemaakt. Op de mogelijkheid dezer nadeelige gevolgen zal echter de Regeering n.m.m. bij de door haar uit te stippelen deviezenpolitiek en belastingplannen terdege bedacht moeten zijn.

Melbourne, 27 April 1946.

J. E. SPINOSA CATTELA.

DE BETEKENIS EN DE STRUCTUUR DER ZWITSERSCHE EXPORTINDUSTRIE.

Een land, dat streeft naar een zoo groot mogelijken buitenlandschen handel, is in het algemeen in staat zich rijkelijker en goedkooper te voorzien met goederen, dan wanneer het zich uitsluitend richt op eigen productie. Dit alternatief, welvarender worden met buitenlandschen handel of armer worden met autarkie, beteekent voor een klein, dichtbevolkt, sterk op export georiënteerd land als Zwitserland, een-zijn of niet zijn, hetgeen uit het onderstaande nog nader moge blijken.

*De betekenis van de exportindustrie voor Zwitserland*¹⁾.

Bijna geen land ter wereld is zoo sterk op den buitenlandschen handel aangewezen als Zwitserland. Ongeveer 22 pCt. van de totale oppervlakte van Zwitserland is onproductief, terwijl slechts een klein gedeelte van het

overige gebied geschikt is voor den verbouw van de meest noodzakelijke landbouwgewassen. Derhalve moet Zwitserland veel levensmiddelen invoeren; bovendien moeten bijna alle grondstoffen als ertsen, kolen, katoen, zijde, oliën enz. worden geïmporteerd. Deze importen moeten zooveel mogelijk worden gedekt door export, welke voornamelijk bestaat uit hooggequalificeerde industrieproducten. Zoo bestaat de invoer voor $\frac{2}{3}$ uit grondstoffen, voedings- en genotmiddelen, echter slechts voor $\frac{1}{3}$ uit fabriekaten. De uitvoer daarentegen bestaat voor $\frac{4}{5}$ uit fabriekaten en voor nauwelijks $\frac{1}{5}$ uit levensmiddelen en grondstoffen. Reeds bij beschouwing van de samenstelling van den Zwitserschen buitenlandschen handel blijkt dus, dat Zwitserland een industrieland is.

De Zwitsersche bevolking is van ongeveer 2,5 miljoen in 1860 tot ongeveer 4,3 miljoen tegenwoordig gestegen. Volgens de „Berufsstatistik des Eidgenössischen Statistischen Amtes”, hebben 1.942.626 personen een beroep; daarvan waren blijkens de volkstelling van 31 December 1930 in industrie en handwerk 44,6 pCt. werkzaam, daarentegen slechts 21,7 pCt. in den landbouw (in 1900 en 1860 resp. 32,7 en 44,4 pCt.). Ook hieruit komt dus duidelijk het industriele karakter van Zwitserland naar voren. Slechts indien men den mijnbouw mee in oogenschouw neemt, welke in Zwitserland nagenoeg geen beteekenis heeft, heeft België (46,5 pCt.) en Groot-Brittannië (46,1 pCt.) een nog iets grootere industriebevolking. Naar gelang Zwitserland zich ontwikkelde van landbouwstaat met een geringe bevolking tot industriestaat met een steeds groeiende bevolking, was het land steeds sterker op aanvoer van buitenlandse levensmiddelen en grondstoffen aangewezen en werd de uitvoer van gefabriceerde producten, ter handhaving van de welvaart der bevolking, steeds noodzakelijker. Hierin ligt de beteekenis van de Zwitsersche exportindustrie duidelijk opgesloten. Het wekt daarom ook geen verwondering, dat bijv. de „Schweizer Mustermesse”, die te Bazel van 4—14 Mei jl. werd gehouden, geheel in het teken van den export stond.

De voortschrijdende industrialiseering heeft Oldenburg²⁾ zeer helder met zijn beeld van een étagehuis voorgesteld, waarbij de landbouw het fundament en de industrie den bovenbouw vormt.

Naarmate nu de exportindustrieën zich verder ontwikkelen, groeien de industriele verdiepingen zijdelings verder in de lucht uit; deze verdiepingen worden ondersteund door de pijlers van den buitenlandschen handel, welke op vreemden grond rusten. Het is nu, zoowel voor elke exportindustrie afzonderlijk als voor de Zwitsersche volkshuishouding in haar geheel, een zaak van het grootste belang, er voor te zorgen, dat deze pijlers blijven staan en niet door de eigenaars van den vreemden grond worden opgeruimd. Doel is dus het Zwitsersche huis met zooveel mogelijk pijlers te ondersteunen. Handhaving en bevordering van den export vormen derhalve een verantwoordelijke taak van de Zwitsersche exportindustrie.

Zooals uit de volgende paragraaf nog nader zal blijken, heeft de Zwitsersche industrie te kampen met een reeks ongunstige vestigingsfactoren, waarvan de verkeersligging, de schaarschte aan grond en de kleine binnenlandsche markt de voornaamste zijn. Zoo is bijv. de zware, veel kolen verbruikende industrie wegens de ongunstige verkeersligging t.o.v. de zeehavens nooit tot ontwikkeling gekomen. In het algemeen wordt de Zwitsersche industrie in een richting gedrongen, waarbij het mogelijk is meer kapitaal dan arbeid aan te wenden; hooge loonen en relatief goedkoop kapitaal zijn nl. voor Zwitserland karakteristiek. Door deze kapitaaloriëntering en door de kleine binnenlandsche markt, is de Zwitsersche industrie echter handelspolitiek zeer kwetsbaar; de binnenlandsche markt is veel te klein, ook al wordt zij beschermd, om voor de

¹⁾ Vgl. voor deze en de volgende paragraaf: Dr. Ferdinand Glinz, „Exportförderung, Zusammenarbeit in der Schweizerischen Exportwirtschaft. Probleme und Wege”, uitgegeven door het „Schweizerisches Institut für Aussenwirtschafts- und Marktforschung an der Handels-Hochschule St. Gallen”, 1944; Paul Burkhard, „Exportfinanzierung und Exportbankfrage in der Schweiz”, Diss. Zürich 1943; voorts: „Die Schweiz als Kleinstaat in der Weltwirtschaft”, uitgegeven door het „Schweizerisches Institut für Aussenwirtschafts- und Marktforschung an der Handels-Hochschule St. Gallen”, 1945.

²⁾ Geciteerd door Dr. Glinz, t.a.p. blz. 18 naar O. H. Wagner: „Die fortschreitende Industrialisierung der Welt und ihre Auswirkungen auf den Maschinenexport”, diss. Bazel 1943, blz. 26.

grootindustrieën als ruggesteun te kunnen dienen. De Zwitsersche grootindustrie moet een zóó hoog percentage van haar productie in het buitenland afzetten, dat zij vereenzelvigd kan worden met exportindustrie.

Het is helaas, wegens het ontbreken van een productie-statistiek, niet mogelijk nauwkeurig te berekenen, welk gedeelte der productie wordt geëxporteerd. De „Kommission für Konjunkturbeobachtung“ heeft echter eenige cijfers gepubliceerd, welke vermoedelijk op opgaven van industrieelen berusten. Dr. Burkhard heeft in zijn dissertatie enkele der hier bedoelde exportquota opgenomen³⁾, t.w. voor de

katoenindustrie: 1. getwijnde garens	50	pCt.	} 1929
2. weverij	34	pCt.	
3. „finishing“	70—75	pCt.	
machine-industrie	65—70	pCt.	1929
horloge-industrie	98	pCt.	1929
aluminiumindustrie	79	pCt.	1934
chemische industrie:			
1. verfstoffenindustrie	95,8	pCt.	} 1937 ⁴⁾
2. chemisch-pharmaceutische industrie	87,9	pCt.	

We merken op, dat de Zwitsersche industrie met haar exportproblemen zeer gevoelig is voor de handelspolitiek van in het bijzonder die landen, waarnaar zij vnl. haar export richt of wil richten. In het algemeen kan men zeggen, dat, ten gevolge van de intensieve handelsverflechting van Zwitserland met het buitenland, een nauwe samenhang bestaat tusschen het verloop der wereldconjunctuur eenerzijds en de ontwikkeling der economische bedrijvigheid in Zwitserland anderzijds. Wij zouden echter het bestek van dit artikel overschrijden, wanneer wij verder op dezen samenhang tusschen de conjunctuur en de export(industrie) zouden ingaan.

De structuur der Zwitsersche exportindustrie.

Het ontbreken van bijna alle industrieële grondstoffen, de ongunstige verkeersligging t.o.v. de wereldzeeën en de belangrijkste continentale waterwegen, de aanzienlijke afstand van de groote verkeerscentra eenerzijds, de hooge productiviteit der industrie-arbeiders en de kapitaalrijkdom anderzijds, hebben de moderne Zwitsersche exportindustrie de volgende kenmerken opgelegd: a. hooge veredeling bij een gering stofgewicht, b. kwaliteit en c. specialiteit⁵⁾. Deze kenmerken treffen we aan in het vreemdelingenverkeer, in de textiel- en horloge-industrie; in de op speciale machines en afzonderlijke constructies (krachtinstallaties) ingestelde machine-industrie, bij de voortbrenging van chemische verfstoffen en in de pharmaceutische industrie.

Conjunctuurgevoeligheid der ondernemingen.

De voor den export werkende industrieën zijn over het geheel genomen luxe- en mode-industrieën en productie-middelenindustrieën, welke zeer conjunctuurgevoelig zijn. Zooals elk op export ingesteld land, is de Zwitsersche export in bijzondere mate onderhevig aan structureele veranderingen der vraag op de wereldmarkten en dit geldt in de eerste plaats voor de producten van de mode- en luxe-industrieën. Een goed voorbeeld van een sterke achteruitgang door wisseling der mode levert de Zwitsersche textielindustrie, met name de borduurwerkindustrie, welke vnl. gevestigd is in het Oostelijk deel van Zwitserland, met als centrum St. Gallen.

Zoodra de mode verandert en zich richt van bijv. borduurwerk naar andere katoenspecialiteiten of zijden weefsels, ziet de betreffende industrietak zich voor bijzondere moeilijkheden geplaatst. Een dergelijke gevoeligheid vertoont bijv. ook het hotelwezen.

Weerstandsvermogen der ondernemingen.

In het algemeen veroorzaakt een verschuiving van de door de voortdurende verandering der mode bepaalde vraag van het eene product naar het andere binnen denzelfden industrietak minder ernstige gevolgen, dan wanneer de mode zich van producten van de eene industrie naar die van een andere wendt. In het eerste geval kan het bezit van voldoende aanpassingsvermogen er toe leiden, dat de plaats op de exportmarkt behouden blijft. Trouwens, de Zwitsersche, als elke, exportindustrie moet voortdurend over een groot aanpassingsvermogen beschikken en zooveel en zoo snel mogelijk de nieuwste fabricagemethoden en constructie-ideeën toepassen, om zoodoende een kwaliteitsvoorsprong op buitenlandsche concurrerende industrieën te behouden, zoodat zij in staat is de hoogere transportkosten te dragen en de industrie-arbeiders een behoorlijke levensstandaard te verzekeren. Door de buitenlandsche concurrentie en wegens de door den laatsten wereldoorlog versterkte tendens tot (verdere) industrialisatie van verschillende landen, moet de Zwitsersche exportindustrie steeds paraat zijn en zorgen, dat telkens weer nieuwe wegen, bijv. bij de fabricage en grondstoffenbehandeling, kunnen worden ingeslagen, aangezien de tot nu toe behaalde voordeelen op den duur gemeengoed dreigen te worden.

Zoo is de structuur der Zwitsersche exportindustrie voortdurend aan veranderingen onderhevig. Tot op heden bleken er telkens weer industrietakken te zijn, waarin het mogelijk was een kwaliteitsvoorsprong te behalen; zoodra echter een industrietak slechts gelijke prestaties als het buitenland kan behalen, doet zich de ongunstige geografische ligging direct gevoelen.

Omvang der ondernemingen.

In Zwitserland hebben zich geen eigenlijke grootbedrijven ontwikkeld; de midden- en kleinbedrijven overwegen sterk. Het maximum aantal werkende personen in één bedrijf op één plaats bedraagt ongeveer 7.000.

Volgens de opgaven der bedrijfstelling van 1939 waren in bedrijven met meer dan 200 arbeiders 234.705 personen werkzaam, in bedrijven van 50 tot 100 arbeiders 116.742 personen en in bedrijven van 21 tot 50 arbeiders 156.780 personen. In de kleinbedrijven van 11 tot 20 personen vonden 112.026 en in de kleinste bedrijven van 6 tot 10 personen vonden 120.000 menschen werk.

Hieruit blijkt, dat het meerendeel der industrie-arbeiders werkzaam is in midden- en kleinbedrijven, d.w.z. in bedrijven met minder dan 200 personen. Uit de cijfers van deze bedrijfstelling valt ook weer de structuur van de exportindustrie af te lezen; de luxe- en mode-industrie blijkt dan vnl. te bestaan uit kleine en middelmatige bedrijven. Hier, evenmin als voor de textielindustrie, welke eveneens bestaat uit kleinere, over het geheele land verspreide middelgroote bedrijven, is een vegaande mechanisatie van het productieproces niet loonend, daar deze industrieën geen massa- en standaardartikelen voortbrengen. In de machine-industrie vinden wij de grootste bedrijven, maar zelfs hier handhaven zich steeds naast de oudere, grootere ondernemingen, middelgroote bedrijven.

Kostenstructuur der ondernemingen.

Een groot gedeelte van de totale kosten der ondernemingen wordt gevormd door de arbeidskosten; in de machine-industrie bijv. rekende men vóór den oorlog met een loonquote van 50 pCt. Ook in de horloge- en textielindustrie is zij zeer hoog. In verhouding tot technisch even ver ontwikkelde, buitenlandsche industrieën zijn de vaste kosten der Zwitsersche industrieële ondernemingen relatief laag, waardoor de kostenstructuur in haar geheel niet zoo star is en met minder moeite kan worden aangepast aan de bedrijfsstructuur, welke, zooals we zagen, nogal eens aan veranderingen onderhevig is. Door deze meer elastische kostenstructuur kunnen bij productiever-

³⁾ Burkhard, t.a.p. blz. 103.

⁴⁾ Bron: „Volkswirtschaft, Arbeitsrecht und Sozialversicherung“, Band I, blz. 252.

⁵⁾ Vgl. „Die Schweiz als Kleinstaat in der Weltwirtschaft“, blz. 84 e.v.

minderung of bedrijfsinkrimpingen de kosten — ongeacht de starre loonstructuur — relatief sterk worden gedrukt. Hieraan hebben de meeste middelgrootte Zwitserse bedrijven hun groote aanpassingsvermogen tegenover vraagveranderingen te danken. Het omgekeerde is echter bijv. het geval met het hotelwezen, dat een zeer starre kostenstructuur heeft (de vaste kosten maken 60 pCt. van de totale kosten uit).

Zoodra de reismode wisselt, ontstaan geweldige verliezen.

Geografische verdeling der ondernemingen.

In Zwitserland liggen de industriele bedrijven voor het grootste deel over het geheele land verspreid. De oorzaak van deze decentralisatie heeft Böhi met de volgende woorden helder beschreven: „Das Fehlen eines eindeutigen politischen und kulturellen Zentrums in unserem kleinen Lande, aber auch die politische und kulturelle Autonomie der einzelnen Landesgegenden finden ihr wirtschaftliches Gegenstück im dezentralisierten Aufbau der Schweizerischen Industrie“⁶⁾.

Ter illustratie van de decentralisatie der Zwitserse industrie volgen hier eenige cijfers uit de „Eidgenössische Fabrikstatistik“. Volgens deze statistiek waren in 1937 de 8.400 fabrieken over 1.100 gemeenten verspreid. Worden deze gemeenten naar het aantal fabrieksarbeiders in klassen verdeeld, dan ontstaat de volgende groepeerings⁷⁾:

Gemeenten met fabrieksarbeiders	Aantal gemeenten	Fabrieken	Fabrieksarbeiders Aantal	Procent
tot 500	965	2.968	101.107	28
501 tot 2.000	118	1.927	106.676	29
2.001 tot 5.000	20	1.212	60.040	17
meer dan 5.000	8	2.258	92.180	26
Totaal	1.111	8.365	360.003	100

Slechts 8 gemeenten bevatten meer dan 5.000 fabrieksarbeiders en slechts $\frac{1}{4}$ der totale fabrieksbevolking komt uit deze industrierijkste steden.

Ten gevolge van deze wijze van industrie-ontwikkeling zijn de meeste industrie-arbeiders nog min of meer met den landbouw en den grond verbonden. Een samengaan van landbouw- en industrie-arbeid vindt vaak plaats, doordat of de industrie-arbeiders nog een stukje grond hebben om hun bestaansbasis te vergrooten, of doordat de landbouwers des winters in de industrie werken om een bijverdienste te verwerven. Hierdoor tracht men zich zooveel mogelijk tegen economische crises te dekken. Hoe effectief dit samengaan kan zijn, is bijv. gebleken bij den reeds eerder genoemden achteruitgang van de borduurindustrie in de kantons van Oost-Zwitserland, waar de bevolking met het vervallen der industrie haar hoofdbestaan verloor.

St. Gallen, 15 Mei 1946.

A. DE WIT.

⁶⁾ „Die Schweiz im welt- und binnenwirtschaftlichen Konjunkturverlauf“ door Hans Böhi in „Die Schweiz als Kleinstaat in der Weltwirtschaft“, Hoofdstuk IV, blz. 91.

⁷⁾ Ontleend aan „Industrialisierung und Verstädterung in der Schweiz“, door Carl Brüsche in „Die Schweiz als Kleinstaat in der Weltwirtschaft“, Hoofdstuk IX, blz. 327.

INGEZONDEN STUK.

DE ECONOMISCHE GEVOLGEN VAN DE PARTIELE UITROEING DER JODEN IN NEDERLAND.

Het is van belang om vast te stellen, dat het door mij onder bovenstaande titel gepubliceerde artikel werd ingezonden naar aanleiding van een desbetreffende uitnodiging, die mij vanwege de redactie van dit tijdschrift werd. Dit blijkt ook uit het naschrift van Professor Polak. Blijkens het onderschrift, dat de redactie aan mijn artikel heeft doen toevoegen, wenst men polemiek te vermijden en, teneinde dit doel te bereiken, begint Prof. Polak maar vast met een polemisch onderschrift van ruim anderhalve

kolom. En zulks bovendien met een beroep op de heersende papierschaarste.

Ware het de redactie werkelijk ernst geweest met haar bedoeling om een polemiek te vermijden, dan zou zij een wachter voor hare lippen — in moderne stijl: voor haar schrijfmachines — hebben geplaatst. Zij zou dan in ieder geval een beter journalistiek gebruik hebben gevolgd dan thans het geval is.

De repliek van Prof. Polak doet ook op ander gebied sonderling aan. In mijn oorspronkelijk artikel heb ik consequent getracht, om de imponderabilia te scheiden van de meetbare grootheden en nu is het juist op het gebied der imponderabilia, dat Prof. Polak zijn opmerkingen lanceert. Dit stelt mij voor de noodzakelijkheid, om op deze gebieden enige analyse toe te passen. Als deze analyse tot minder prettige conclusies leidt, dan moet dit den ontbrekende wachter voor de schrijfmachine geweten worden. Ik heb deze punten in mijn oorspronkelijk artikel vermeden: Prof. Polak acht het oirbaar, om erop te wijzen, dat mij „dankbare waardering voor talrijke duikouders“ enz. past. Nooit heb ik ontkend, of zal ik het ontkennen, dat er voor individuele Joden, die van individuele Nederlanders belangeloos tijdens de bezetting gastvrijheid hebben genoten, een persoonlijke plicht tot dankbaarheid bestaat. Ik vermoedde eigenlijk, dat Prof. Polak nog niet vergeten was, dat het werkelijk overbodig is om de „afstammelingen van Jacob“ hieraan te herinneren. Maar wel ontken ik, dat het juist zou zijn, om deze bijzonder kleine groep te identificeren met het gehele Nederlandse volk, en dat bij critiek op toestanden, waarvoor de Nederlandse samenleving zonder enige twijfel collectief aansprakelijk is, deze individuele gevallen een belangrijke rol zouden spelen.

Overwegen wij, dat 8.000.000 Nederlanders ongeveer 24.000 Joodse onderduikers gastvrijheid hebben verleend, dat wil zeggen, dat er van iedere 333 Nederlanders gemiddeld één bereid geweest is, om een Jood te verstoppen, dan is er voor zulk een identificatie allerminst reden en zulks te minder, omdat men in dat geval genoodzaakt zou zijn, om te overwegen, dat op 8.000.000 Nederlanders ten minste 100.000 N.S.B.-ers geweest zijn, ongeacht de collaborateurs, die geen lid van de N.S.B. waren. Dit geeft een gemiddeld cijfer van 1 op 80. Wij doen dus maar het beste, om al deze gevallen geheel en al individueel te beschouwen en onder collectieve aansprakelijkheid alleen die gevallen op te nemen, die onder de jurisdictie van een vrije Nederlandse Overheid vallen. En dit doen de gevallen, waarover ik gesproken heb, alle. Zeer zeker óók het nalaten van het ernstig opsporen van verduisterde Joodse eigendommen.

Overigens heeft Prof. Polak een interpretatieve kunstgreep nodig, om deze gehele onverkwalijke zaak in het debat te betrekken. Prof. Polak *interpreteert* mijn artikel, alsof mijn bewering, dat de voordelen van de uitplundering van de Joden mede aan het Nederlandse volk zouden zijn toegevallen, een scheiding en een generalisering zou inhouden, die dezelfde gedachtegang zou bevatten, als die, welke van antisemietische zijde steeds gevolgd wordt.

Wij moeten echter trachten, de zaak nu serieus te nemen en ons op de feiten te baseren. Van de Joden hebben 20 pCt. de Duitse bezetting overleefd. Deze rest is veel sterker benadeeld en gepauperiseerd dan de Nederlanders, waarvan 98,8 pCt. de oorlog hebben overleefd. Belangrijke activa van de overleden 80 pCt. en de overlevende 20 pCt. der Joden zijn in niet-Joodse handen. Het rechtsherstel is tot dusverre volkomen onvoldoende geweest.

Aan deze feiten heb ik niets toe te voegen, behalve dan, dat Prof. Polak interpretatie van mijn woorden nodig heeft om tot de conclusie te komen: „Nee, het Nederlandse volk heeft niet geprofiteerd van deze slachting“. Heel bont maakt Prof. Polak het, als hij de vraag stelt, of er nog onvervulde morele (cursivering van mij, S. K.) verplichtingen zijn. A rapport van deze vraag wordt dan het probleem Lippmann Rosenthal en andere dergelijke instituten

op het tapijt gebracht. Hoe nu? Is dit een *morele* verplichting? Joods eigendom, door Duitsers geïnfiltreerd en nog in Nederland aanwezig, zou een *morele* verplichting voorstellen? Zo iets, dan bewijst deze uiting, hoe bijzonder gematigd mijn kritische opmerkingen wel zijn. Overigens: van de gehele revindicatieprocedure komen de kosten ten laste der Joden. Van enige Joodse medezeggenschap ten deze is tot dusverre geen sprake.

Nog veel kan naar aanleiding van het artikel van Prof. Polak worden opgemerkt. Ik wil mij beperken tot een slotnotitie. Prof. Polak adviseert ons tot „onderhouden” binnenskamers. Dit is dan te verkiezen boven openbare verbittering door generalisatie van extreme gevallen. Prof. Polak moge gerust zijn. Een jaar lang voeren wij „onderhouden” binnenskamers en de resultaten ervan doen vrezen, dat eerlang het gehele complex van deze vraagstukken zeer in het openbaar zal moeten worden behandeld.

S. KLEEREKOPER.

Den oorspronkelijken schrijver komt het laatste woord toe. Alleen zij een enkel misverstand weggenomen. Het liquideren van wat nog bij Lippmann Rosenthal e.a. aanwezig is en het verdelen daarvan onder de crediteuren is een materiële verplichting, waarover alleen het hoe, niet het of te bespreken valt. Daarenboven kan er een *morele* verplichting bestaan.

P.

AANTEKENING.

HET JAARVERSLAG 1944/45 VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.

Nederland kan het niet stellen zonder hulp van het buitenland. Hoe is het echter in de wereldhuishouding gesteld? De gevolgen van vijf jaren oorlogsontwrichting doen zich overal voelen in een verbrekking van het noodzakelijk evenwicht in bijkans alle opzichten. „Monetair en financieel is het gemis aan evenwicht vooral duidelijk op het gebied van kosten en prijzen, op het budgetaire terrein en in de onderlinge verhoudingen tusschen de in de onderscheiden landen aanvankelijk geschapen niveaus van den levensstandaard. Ongetwijfeld wordt in verschillende dier landen met groote en bewonderenswaardige krachtsinspanning gearbeid om een zekere stabiliteit binnen de eigen grenzen te verkrijgen, maar de wereld als geheel vestigt nog steeds te zeer den indruk van in los verband oprukkende eenheden, zonder algemeene leiding en zonder vooropgesteld doel.”

Welvaartsherstel is, zoo zegt de President, afhankelijk van vertrouwen in de toekomst, harden arbeid, het bestrachten van soberheid en efficiëncy, het gebruik maken van individueele krachten en talenten, het bevorderen en mogelijk maken van besparingen en kapitaalvorming.

Monetaire en budgetaire saneering.

De eerste voorwaarde van ons herstel werd vervuld door de energiek doorgevoerde geldsaneering.

De eischen der budgetaire saneering sluiten zich hierbij onmiddellijk aan; doorvoering hiervan zal aanzienlijk minder eenvoudig blijken te zijn. Mr. Trip toont zich in dezen een voorstander van een conservatief beleid en wijst op de gevaren, die z.i. aan de toepassing van zgn. „nieuwe theorieën”, waarbij hij vermoedelijk het stelsel der anti-cyclische budgetteering op het oog heeft, verbonden zijn.

Vervolgens spreekt de President zijn voldoening uit over het feit, dat Nederland is toegetreden tot de overeenkomsten van Bretton Woods. „Na de ontwrichting, die de jongste wereldoorlog in nagenoeg alle landen gebracht heeft, is het een bij uitstek groot belang, dat een met internationaal gezag bekleed, invloedrijk lichaam zijn krachten inspannt en doet gelden, teneinde een begin te maken met den opbouw van een internationale monetaire samenwerking, die de mogelijkheid opent van het uit-

groeien tot een internationaal systeem”. Een zekere mate van beperking van de eigen beslissingsvrijheid der verschillende landen is hiervoor onvermijdelijk; anderzijds ook mist ons land de krachten om een geheel zelfstandige politiek te voeren; inschakeling in het geallieerd blok voor Nederland noodig en ónmisbaar. In dit verband betreurt Mr. Trip de beslissingen, door de te Londen zezelende Regeering genomen t.a.v. de buitenwaarde van den gulden, welke na de bevrijding het karakter van een fait accompli bleken te dragen.

De positie van De Nederlandsche Bank tijdens de oorlogsjaren

Mr. Trip schetst dan, hoe het met de Bank bij de voortdurend straffer wordende financieele inlijving van Nederland bij Duitschland steeds verder bergafwaarts ging.

	Buitenland- sche activa (na Mei 1940 nagenoeg uit- sluitend Duit- sche)	Métaal- voorraad	Bank- biljetten circulatie	Rekening courant saldi	Métaal- dekking (procenten)
8 Mei 1940	12,0	1.132,7	1.149,4	226,6	82,3
31 Maart 1941	84,3	1.115,4	1.593,3	149,0	64,0
31 „ 1942	1.204,7	1.037,3	2.229,7	287,2	41,2
31 „ 1943	2.221,0	896,3	2.840,3	599,1	26,1
31 „ 1944	3.816,8	931,7	3.979,6	845,7	19,3
7 Mei 1945	4.488,2	931,6	5.518,3	677,3	15,0

De eenige remedie tegen de gevaren, voortvloeiend uit den voortdurend stijgende omvang van onze vorderingen op Duitschland, zou, aldus Mr. Trip, hebben gelegen in het inzicht, dat het hier betalingen voor rekening van den Staat der Nederlanden betrof; deze betalingen hadden derhalve ook aanstonds ten laste van den Staat gebracht moeten worden. Ware deze weg gevolgd, „dan zou de Staat genoopt zijn geweest, ter voorziening in zijn geld-behoeften, deze zooveel mogelijk door plaatsing van schatkistpapier in de open markt te dekken en zou de geldruimte hier te lande nimmer den fatalen omvang verkregen hebben, die thans onvermijdelijk moest intreden”.

ONTVANGEN BOEKEN.

De beleger in aanval en verdediging, door Justus Meyer. Uitg. W. de Haan N.V., Utrecht, 1946. 236 blz., f 8.90 geb.

Nederland en de A.B.C.-staten door Mr. W. J. van Balen. Uitg. Contact, Amsterdam, 1945, 268 blz.

Interne Bedrijfs-Organisatie door J. v. d. Kieft. Uitg. Schuyt N.V., Baarn, 496 blz., prijs geb. f 15,75.

Sociale en sociaal-economische oorlogsmaatregelen in Engeland, Studiegroep voor reconstructieproblemen. Rapporten I de reeks. 156 blz. The Netherland Publishing Co.

Reclamekunde door W. H. van Baarle en F. E. Hollander. Uitg. Mij. H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden, 1946, 376 blz., geb. f 14.—

De Positie van het Fabrikanten-Merkartikel in de Kruideniersbranche door Drs. S. C. Bakkenist en Drs. W. J. v. d. Woestijne. Uitg. Mij. „C. Misset” N.V. Doetinchem, 1946, 186 blz.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt was in de afgelopen week bijzonder krap, hetgeen door verschillende omstandigheden werd veroorzaakt. Eenerzijds werd een hernieuwde afgifte van de 3 pCt. Grootboekschuld 1946 afgekondigd, waarbij de stortingen kunnen worden voldaan met schatkistpapier, dat tegen de officieele afgifteprijzen zal worden overgenomen. Gevreesd wordt, dat de Agent de afgifte van

schatkistpapier spoedig zal staken, zoodat men nog van de gelegenheid gebruik wilde maken, de liquide middelen in jaarspapier te beleggen. Anderzijds schijnt nu wel vast te staan, dat institutioneele beleggers kunnen inschrijven op een $3\frac{1}{2}$ pCt. leening met vijf-jarigen looptijd voor het bedrag, dat zij in totaal in de voorgaande en de huidige Grootboekemissie deelnemen. Deze factoren bewerkten gezamenlijk, dat viermaands promessen tegen een disconto van $1\frac{3}{4}$ pCt. werden verhandeld en het halfjaarspapier tegen $1\frac{9}{16}$ pCt.

Ook deze week werd de handel ter beurze van Amsterdam weder uitgebreid met eenige categorieën fondsen. Thans waren de actieve suiker- en tabaks aandelen en

de aandelen der handelsondernemingen, electriciteitsmaatschappijen enz. aan de beurt. De advieskoersen dezer fondsen, welke overwegende belangen in Nederlandsch-Indië hebben, waren uit den aard der zaak laag. Genoemd werden koersen, welke gemiddeld $\frac{1}{3}$ beneden de in oorlogstijd vastgestelde stopkoersen lagen. Over het algemeen ligt het koerspeil voor aandelen laag, tenminste in vergelijking met de oorlogskoersen. Ter oriëntering volge onderstaand een opgave van eenige fondsen met de tot stand gekomen koersen op 24 Mei jl. in vergelijking met de noteringen van 4 September 1944, den laatsten dag voor de bevrijding, waarop nog beursnoteringen tot stand kwamen.

(Zie blz. 351 bovenaan)

STATISTIEKEN.

VERKEER EN VERVOER IN NEDERLAND.

Omschrijving	Eenheid	Nov. 1945	Dec. 1945	Jan. 1946	Febr. 1946	Mrt. 1946
Indexcijfer zeevaart (inhoud)	maand-gem. 1938 = 100	15	16	20	17	25
Binnengekomen geladen zeeschepen. Totaal	aantal	343	377	315	308	394
B.R.T.-inhoud	1000	662	607	791	775	983
Idem te Rotterdam	aantal	203	225	184	179	236
B.R.T.-inhoud	1000	427	456	483	486	627
Idem te Amsterdam	aantal	74	77	73	72	110
B.R.T.-inhoud	1000	140	111	205	188	237
Indexcijfer internationale binnenvaart (laadvermogen)	maand-gem. 1938 = 100	22	24	27	18	27
Binnengekomen geladen schepen op rivieren en kanalen	aantal	1.121	1.288	1.268	1.067	1.632
Laadvermogen	1000 t.	718	770	780	554	931
Indexcijfer vervoer wilde binnenvaart	maand-gem. 1938 = 100	146	104	93	84	106
Vervoer wilde binnenvaart	1000 t.	1.342	953	855	771	972
waarvan uit: Zuid-Limburg	1000 t.	349	274	289	187	300
Rotterdam	1000 t.	232	207	194	180	202
Amsterdam	1000 t.	123	78	86	72	87
Wilde binnenvaart, prestatie	1 mill. t. km.	180	132	122	104	140
Eigen vervoer te water	1000 t.	235	201	205	238	—
waarvan uit: Rotterdam	1000 t.	22	14	44	60	—
Amsterdam	1000 t.	16	12	17	21	—
Vervoer door de Beurtvaart	1000 t.	270	223	252	250	269
waarvan uit: Rotterdam	1000 t.	59	49	72	67	77
Amsterdam	1000 t.	49	46	55	55	57
Nederlandsche Spoorwegen, goederenvervoer	1000 t.	870	750	895	850	918
waarvan kolenvervoer uit Zuid-Limburg	1000 t.	163	190	268	302	260
Tramwegen vervoerde reizigers	1 miljoen	33,0	35,1	41,2	39,8	46,5
Inloc. autobusdiensten; afgelegde km	1000	2.481	2.414	3.005	3.059	3.889
Idem, vervoerde reizigers	1000	4.317	4.840	5.939	6.319	7.967
Indexcijfer verkeer op de rijkswegen	maand-gem. 1938 = 100	127	117	106	107	106
Slachtoffers verkeersongevallen:						
overledenen	aantal	99	77	74	58	63
ernstig gewonden	aantal	420	363	403	378	361

In Maart 1946 kwamen in ons land 487 geladen en ledige zeeschepen binnen met een totaal inhoud van 1.106.832 B.R.T., waarvan 259 (53 pCt.) met 444.649 B.R.T. (40 pCt.) onder Nederlandsche vlag. In lijnvaart kwamen binnen 128 zeeschepen (26 pCt.) met 279.104 B.R.T. (25 pCt.); in trampvaart 359 schepen (74 pCt.) met 827.728 B.R.T. (75 pCt.).

Over rivieren en kanalen met bestemming Nederland kwamen in Maart 1946 1.201 schepen met 638.091 ton laadvermogen ons land binnen. Hiervan voeren er 875 (73 pCt.) met 475.322 ton laadvermogen (75 pCt.) onder Nederlandsche vlag en 283 (24 pCt.) met 136.626 ton (21 pCt.) onder Belgische vlag. In doorvaart passeerden in Maart 1946 door ons land 1.213 binnenschepen met 714.024 ton laadvermogen, waarvan 181 (15 pCt.) met 120.596 ton laadvermogen (17 pCt.) onder Nederlandsche vlag en 944 (78 pCt.) met 503.262 ton (70 pCt.) onder Belgische vlag.

Het totale goederenvervoer door de wilde binnenvaart bedroeg in Maart 1946 972.000 ton; in 1.000 ton maakten hiervan deel uit: brandstoffen 321 (33 pCt.), bouwmaterialen 258 (27 pCt.), meststoffen 142 (15 pCt.) en levensmiddelen 131 (13 pCt.).

Het aantal door de tramwegen vervoerde reizigers steeg van 30,7 miljoen in October 1945 tot 39,8 miljoen in Februari 1946 (in 1938 werden per maand gemiddeld 21,2 miljoen trampassagiers vervoerd). In Amsterdam, Rotterdam en Den Haag steeg het aantal tramreizigers van October '45 tot Februari '46 resp. van 6,2 tot 9,5, van 8,6 tot 12,2 en van 6,7 tot 7,9 miljoen.

In Maart 1946 bedroeg het indexcijfer van de aan 14 telpunten op rijkswegen getelde personenauto's 66, autobussen 56, vrachtauto's e.d. 156, motorrijwielen 88 en rijwielen 38 (maandgemiddelde 1938 = 100). De overeenkomstige indexcijfers voor de maand October 1945 waren resp. 74, 38, 215, 152 en 50.

In Maart 1946 hadden in ons land 391 ernstige verkeersongevallen plaats, waarvan 180 in de gemeenten met meer dan 100.000 inwoners (in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag resp. 66, 22 en 46), 94 in de gemeenten met 20.000—100.000 inwoners en 117 in de overige gemeenten.

Het Nederlandsche wegverkeersapparaat.

Een maandelijkske opgave van het Ministerie van Verkeer en Energie betreffende de op rijvergunningen verstrekte hoeveelheden benzine, maakt het mogelijk het thans in gebruik zijnde motorrijtuigenpark te vergelijken met dat van vóór den oorlog:

Soort	Aanwezig per 1 Augustus 1939 (Statistiek der motorrijtuigen)		Voorzien van een rijvergunning in Maart 1946 (opgave Ministerie Verkeer en Energie).	
	aantal	in % v. 1939	aantal	in % v. 1939
Personenauto's	100.000	41.800	41.800	41,8
Autobussen	4.500	1.460	1.460	32,4
Motorrijwielen	65.800	36.600	36.600	55,6
Motorfietsen	5.300	2.600	2.600	49,1
Vrachtauto's	48.000	38.500	38.500	80,2

Een vrij groot deel der van een rijvergunning voorziene personenauto's en motorrijwielen is in gebruik bij de Overheid (Rijk, provincie of gemeente). Zoo waren bestemd voor overheidsdiensten: 10.200 van de 41.800 vergunningen voor personenauto's en 10.300 van de 36.600 vergunningen voor motorrijwielen. Van de 31.600 personenauto's in particulier gebruik, deden er 4.744 dienst bij medische verzorging en 3.535 voor ziekenvervoer; 1.894 van de 26.300 motorrijwielen van particulieren waren bij artsen in gebruik.

De verdeling van de rijvergunningen voor vrachtauto's was als volgt: 13.200 voor het beroepsgoederenvervoer, 22.100 voor eigen vrachvervoer en 3.200 voor overheidsdiensten. Wat het laadvermogen van de vrachtauto's betreft, is komen vast te staan, dat bij het beroepsvervoer het gemiddelde laadvermogen 4 ton bedraagt tegen 2½ ton bij het eigen vrachvervoer.

In Maart 1946 werd in totaal 30,3 miljoen liter benzine aan het wegverkeer toegevoerd, waarvan 5,4 miljoen liter voor personenauto's (excl. Overheid), 0,7 miljoen liter voor motorrijwielen (excl. Overheid), 17,0 miljoen liter voor het particulier vrachvervoer en 4,8 miljoen liter voor motorrijtuigen van overheidsdiensten. Voor autobussen werd in die maand 1,3 miljoen liter benzine verstrekt; men dient hierbij echter te bedenken, dat er van de 1.460 autobussen nog geen 1.100 op benzine rijden, de overigen zijn van een dieselmotor voorzien.

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

	4 Sept. 1944	24 Mei 1946
Calvé-Delft	191	156
Nederlandsche Gist.....	485	335
Lever Bros	296	240
van Gelder Zonen	159	119
Wilton-Feijenoord	211	151
A.K.U.	187	134
Kon. Olie	360 ^{5/8}	320
Stoomv. Mij. de Maas	123 ^{1/2}	98 g.b.
Rotterd. Bank	151	125 ^{1/4}
Twentsche Bank	153	125

Opgemerkt zij, dat de handel nog altijd zeer gering is, waaraan fiscale onzekerheden, alsmede de onkunde omtrent het financieele wel en wee der betrokken ondernemingen, stellig voor een belangrijk gedeelte schuldig zijn.

STATISTIEKEN.
DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen	Wissels, prom. enz., open marktpapier, beleeningen, voorschotten ajh Rijk en diverse rekeningen	Totaal activa	Totaal opetschb. schulden
20 Mei '46	5.391.733	187.659	5.656.922	5.145.976
13 " '46	5.369.627	185.003	5.632.160	5.120.447
6 " '46	5.367.217	173.651	5.619.397	5.111.464
29 April '46	5.376.956	204.156	5.660.257	5.132.640
23 " '46	5.389.988	194.335	5.663.459	5.135.376
15 " '46	5.377.225	191.264	5.647.624	5.119.322
8 " '46	5.372.706	192.750	5.644.602	5.104.366
1 " '46	5.348.116	200.211	5.627.463	5.019.973
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Saldo Rijk R/C (D/C)	Geblokkeerde saldi van banken	Bankassig-natiën en diverse rekeningen
20 Mei '46	2.528.024 ¹⁾	2.617.842	C1.804.475	69.792	177.175
13 " '46	2.527.612 ¹⁾	2.592.725	C1.772.493	89.297	177.941
6 " '46	2.539.114	2.572.231	C1.228.280	513.676	174.169
29 April '46	2.521.384	2.611.090	C1.383.880	524.223	195.499
23 " '46	2.494.898	2.640.417	C1.407.699	529.482	195.862
15 " '46	2.478.225	2.640.969	C1.525.058	426.295	196.248
8 " '46	2.477.634	2.626.595	C1.573.190	326.700	208.081
1 " '46	2.468.178	2.551.679	C1.699.624	180.983	275.238
6 Mei '40	1.158.613	255.174	22.962		10.230

¹⁾ waarvan nieuwe uitgifte f 2.250.683.
²⁾ " " " " f 2.248.730.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Totaal van den goudvoorraad ¹⁾	Buiten-landsche deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op den Staat
9 Mei 1946	33.328	4.876	2.127	239	771	48.808
2 " 1946	33.329	4.790	2.488	249	748	48.603
25 April 1946	33.452	5.120	1.938	167	737	48.303
18 " 1946	33.453	5.388	2.350	181	698	48.595
11 " 1946	33.453	5.159	2.525	166	664	49.082
4 " 1946	32.989	5.413	2.719	161	629	48.948
28 Maart 1946	33.095	4.657	1.999	218	626	49.410

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ¹⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi van de Schatkist	van anderen	Besluitwet van 6 Oct. '44 ²⁾
9 Mei 1946	653	155.915	73.122	5	3.148	782
2 " 1946	653	155.969	73.139	6	3.165	786
25 April 1946	653	155.472	72.564	6	3.217	818
18 " 1946	653	156.416	73.032	7	3.673	824
11 " 1946	653	156.810	73.477	6	3.598	840
4 " 1946	653	156.818	73.673	4	3.196	842
28 Maart 1946	653	155.729	72.838	4	3.129	846

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen frcs. onbeschikbaar goudsaldo na herwaardeering van den goudvoorraad. (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel”, ten bedrage van 64.597 miljoen frcs.

³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

Vacatures

Wij vragen voor een onzer ADMINISTRATIEVE afdelingen

EEN CHEF

Vereischten: Acte Boekhouden m.O., grondige kennis van statistische methoden, inzicht in bedrijfseconomische vraagstukken, in staat conclusies uit cijfermateriaal overzichtelijk en duidelijk zoewel mondeling als schriftelijk te rapporteeren, leeftijd 30 tot 35 jaar. Uitvoerige schriftelijke sollicitaties onder letter A 902 aan de directie van N.V. Magazijn

de Bijenkorf AMSTERDAM

Beschikbare krachten

Heer, midden dertig, door grondige theoretische opleiding en groote praktische ervaring

een all round kracht

op het terrein der onroerende goederen en hypothecken, in het bezit van bewijzen van terzake ruime administratieve en organisatorische ontwikkeling, thans belast met het beheer van een groot bezit aan vast goed van een institutioneelen belegger, wenscht van betrekking te veranderen. Hij zag zich gaarne geplaatst als firmant van een groot makelaarskantoor of als directeur eener maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen.

Br. aan Boekh. M. Dijkhoff, Plaats 27, Den Haag onder no. 29.

Maakt gebruik

van onze speciale rubriek „Vacatures” voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies.

HAV BANK - SCHIEDAM

Levensverzekering en Lijfrente

SCHRIFTELIJKE CURSUS VOOR MODERNE BEDRIJFSADMINISTRATIE

MBA ROTTERDAM

Leidt op voor het examen moderne bedrijfsadministratie — Behandelt o.a. administratieve organisatie, de rekeningstelsels, voor- en nacaalculatie, standaardkosten en budgetteering, loonstelsels en loonadministratie, bedrijfsstatistiek, toepassingen in verschillende bedrijven — Biedt uitstekend verzorgde lessen en beschrijvingen, uitvoerige en gedegen correctie van de uitgewerkte vraagstukken, alle gewenschte voorlichting op studiegebied — Beschikt over talrijke medewerkers uit de praktijk van het bedrijfsleven — Verzorgt behalve den hoofdcursus ook voorbereidende, aanvullende en repetitielcursussen.

1-Sept. aanvang nieuwe cursussen
Prospectus op aanvraag

**SECRETARIAAT BEURSGEBOUW
KAMER 321 — ROTTERDAM**

PSYCHOTECHNICUM

der

Nederlandsche Stichting voor Organisatie

Het groote belang der PSYCHOTECHNIEK, vooral het uitkiezen van de beste werkrachten voor verschillende vacatures, het doeltreffend scholen van de uitgekozenen, en verhooging van arbeidsvreugde en productieve geesteshouding in de bedrijven, wordt thans gelukkig algemeen erkend. De werkgever weet, dat het hem honderden, wellicht duizenden kost, indien een bepaald werk niet wordt verricht door de beste beschikbare werkracht, of indien de geest in een bedrijf te wenschen overlaat; de werknemer weet, dat hij niet met genoeg kan arbeiden, indien zijn taak hem niet ligt.

Het nieuw gehuisveste PSYCHOTECHNICUM der Nederlandsche Stichting voor Organisatie beschikt over al die deskundigen en al die hulpmiddelen, welke de garantie bieden, dat zijn adviezen die groote mate van betrouwbaarheid bezitten, waartoe de huidige stand der Psychotechniek in staat stelt.

Doordat de Stichting een instelling van Openbaar Nut zonder commercieel doel is, kunnen deze bij uitstek deskundige adviezen bovendien verstrekt worden tegen zeer matige vergoedingen.

Uitvoerige inlichtingen worden U (desgewenscht strikt vertrouwelijk) gaarne verstrekt door afdeling P. ES van het

PSYCHOTECHNICUM

DER

NEDERLANDSCHE STICHTING VOOR ORGANISATIE.

Nieuw Hoofdkantoor: Achter St. Pieter 23-25, Utrecht.
Telefoon 16484 en 12328.

De verschillende afdelingen van ons Psychotechnicum staan onder leiding van ir. B. D. Swanenburg (phil. lic.) (arbeidspsycholoog) — Dr. A. W. Wittermans (psychiater en neuroloog) — Dr. A. Peverelli (hygiënist en sexuoloog) — Drs. W. Uitman (psycholoog en grafoloog) — Drs. A. van Oordt (paedagoog). Deze specialisten, bijgestaan door een staf andere deskundigen, stellen hun kunde tevens ten dienste van hen, die buiten het bedrijfsleven met psychische moeilijkheden te kampen hebben (bijv. opvoeding van kinderen, in het huwelijksleven, bij beroepskeuze).

Verhooging van levensgeluk in beroep en in privéleven.

Nauwkeurig op de beroeps- en bedrijfseischen afgestemde testreeksen

Naast psychologisch, ook graphologisch, en medisch onderzoek

KOFFIE

VAN NELLE

ROTTERDAM

THEE

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Zo juist verschenen:

Methodische Marktcontrôle

door H. Th. Vreede

Gebonden . . . f 7.50

Voor leiders en de staf van industriële ondernemingen, studenten in economie en accountancy, voor alle belangstellenden in theoretische en toegepaste handelswetenschap is dit werk van onschatbare waarde

Verkrijgbaar in de boekhandel en bij den Uitgever
J. MUUSSES — PURMEREND

"t Glas levert Pieterman"

ook voor technische doeleinden

PATRIJSPOORTGLAZEN • TELEGRAAFPLATEN
MANOMETERGLAZEN • PEILGLAZEN • OLIEGLAZEN
REFLEXGLAZEN • WATERMETERGLAZEN ENZ.

Glasindustrie

Pietermanⁿ.

WESTVEST 17 • SCHIEDAM • TELEFOON 69269

VAN DIJK & Co.

EENDRACHTSWEG 11 — ROTTERDAM

Makelaars en Commissionnaires in Effecten
Effecten - Coupons - Vermogensbeheer

Telefoon 20845 — 21889 — 40631
Beurs Nis 6 — Telefoon 24178 — 24378

BEANTWOORDT VOOR

carbon

100%

AAN DE HOOGSTE EISCHEN

Uw toekomst is veilig

met een polis van de

Algem. Friësche Levensverzekering-Mij
of de

Groot-Noordhollandsche

LEEWARDEN van 1845 AMSTERDAM
Burmaniahuis v. Brienhuis

N.V. A.T.O. — VAN GEND & LOOS

Geregelde vrachtauto-dienst

Nederland - Tsjecho-Slowakije

Vraagt inlichtingen bij onze 80 kantoren of bij van
Uden's Transport Bureau - Veerhaven 15 - Rotterdam